

A szélmalom lakói

POLGÁRI TRAGÉDIA HÁROM FELVONÁSBAN

SZEMÉLYEK

KÉRÉSZ PAP DÁNIEL, hét szélmalom gazdája, molnár, ötvenen felül, férfias, testes
ERZSÉBET, a felesége, negyven táján, néhány éve még kiugró szépség, ez most is látszik
ANNUS, a leányuk, húszon fölül, nem szép, nem csúnya, eléggé csinos lehet, vonzó
PONGRÁDI ÁGOST, tisztelendő, ötvenhez közel, nem szép ember, de tartásos
DÓFÓS IMRE, tőzsér, a család rokona, ötven felé jár, jókötésű
PIROSKA, a neje, harminchat, csinos, arca nem éppen jellegzetes
VARSA JULIS, „afféle”, Völgy utcai lány
TÉRDELLŐ MARIS, szintén, húsz és harminc között mindketten, igen mutatósak
HONFI-MITYÓK ANASZTÁZ, vándorpiktor s poéta, hóbortos külsejű, idős, mégis kortalan
CSENGE BÉLA, huszárhadnagy, húszvalahány
PALI BÁCSI, öreg molnár, de még inas-szíjas, főember a malomban
GYARMATHY, kétes egzisztencia, lecsúszott dzsentriivadék, jó negyvenes
BORISKA, a gazda szeretője, húszon túl, nagyon szép
SALAMON BÁCSI, szívós vénember, halász
ÖZVEGY CZITORÁSNÉ, öregasszony, Boriska nagyanyja

Történik: 1879-ben Szeged mellett, a nagyárvíz idején. Az egyik márciusi nap reggelétől másnap délig a szélmalomban, majd egy tutaj hátán. A malom egy — a környéken talán legbiztonságosabb — képzeletbeli földrajzi ponton épült, szelíd dombocskára.

A SZEMÉLYEK RÖVID JELLEMZÉSE

Az alakok nagy része a félig falusi, félig városi emberek kategóriájába tartozik: beszédjükben, viselkedésükön jól érezhető ez az *átmenetiség*. Van néhány kivétel is: Pongrádi, ki szegény gyermek letére hamar elkerült otthonról. Csenge, aki dzsentroid és negyedintellektuel. Erzsébet, *városi* polgár leánya. Varsa budapesti születésű. Gyarmathy olyan korrupt, hogy az már „osztályon felüli”. Pongrádi: alapjában véve tisztességes, komoly ember, akit ugyan izgat a karrier, de nem bántóan, mint ahogy — *enyhe!* — férfifeffektáltsága sem ellenszenves. Honfi-Mityók a „vándorművészek” múlt századra is még jellemző csoportjába tartozik, valójában „giccs-gyártó”, de mégis bizonyos „művészöntudattal”, különbnek érzi magát környezeténél; professzionistának dilettáns, és dilettánsnak professzionista, ugyanis félig képzett s túlságos örömet szerez neki saját művészete. A maga nemében mégis tiszta, érzékeny ember. Csenge az a katona, aki „benőszülés” útján próbál érvényesülni, de fiatalos

igazságérzete, romlatlansága még a felszínes cinizmuson át is megérződik: semmilyen szempontból nem elveszett ember. Dőfös a „politizáló magyar”, félig-meddig már hivatásos politikus is, ám azért örökre megmarad műkedvelőnek. De erős a polgáröntudata, eléggé értelmes, nem retten meg a kockázattól, az igazsághoz, méltányossághoz jó ösztöne van. Alapjában büszke ember, bár hajlamos az előnyös kompromisszumra is. Piri hol szárandó, hol idegesítő kisszerű nő, meddő asszony: Dőfös valószínűleg azért is ragaszkodik hozzá, mert jól ellensúlyozza az ő „nagystílűségét”. Annus szőfogadása egyszerre szelídség, tétovaság és bábszerűség. Apjának visszhangja, anyja szépsége titokban mindig nyomasztotta. A végére tétovasága átmegegy fanatizmusba. Erzsébetben fontos még: miközben már gyűlöli férjét, rádöbben: mennyire hatott reá, mennyire hasonlítanak. A két örömlány ijedt, babonás, vallásos. Tartózkodóak — finomak. „Kikupálódtak”. Ingyen valóban mégcsak nem is mosolyognak. Némi emelkedettségük életvitelükkel kapcsolatos: a nagyon megpróbált test tiszta lélekhangjai. Boriskában anyaöszön és perspektívavágy egyszerre munkál. Nem látja pontosan, mi lehet az ő szerelmének sorsa, de nem akar lemondani a férfiről. Ezt érzi meg Kérész Pap, ettől ijed meg halálosan. Pali bácsi: többek között korrektek szolgálja is. Salamon bácsi derék halászember. Ők ketten — olykor — talán a „nép hangját” is jelentik (erőltetés nélkül). Czitorásné unokája iránti aggódása küldi útra: nem tudja, ki a gyermek apja. Ösztöne gyanakszik.

Kérész Papról minden kiderül. Még az is, hogy tulajdonképpen nagy formátumú ember, aligha kicsinyes, az eszközökben sem válogató. Csak utolsó percben hajlik, amikor már késő.

A család, az alakok belső ellentmondásait a veszély kiélezi. A tragédiákat siettetni a külső katasztrófa érzete. A nagy kérdés: meddig húzták-vonszolták volna helyzetüket — árvíz nélkül? Mivel ez kiszámíthatatlan, a darab e kérdésre nem próbál s nem is hivatott válaszolni. Kérész Pap világának zárt, önző, „familiáris” biztonság — úgy látszik — illuzórikus volt.

BEVEZETŐ SZAVAK

Dramánkban a szegedi nagyárvízre emlékezünk. Ám ha körülnézünk e kerek világban, azt vesszük észre: századunk második fele vagy inkább harmadik harmada feltűnően bővelkedik a megrengető természeti csapásokban. A sors, vagy pontosabban a történelem iróniája folytán — túl az egykori „világszenzáción” — a „szegedi téma” így lehet egyben „univerzális téma” is. Mert bizony a história gyakorta még a siralmas büszkeséget is elragadja tőlünk. A negatív rekordokat is. Hiába lelek vigaszt abban, ha azt mondhatom: tízszer buktam orra, valamiben tehát én is első vagyok — jöhet valaki más, aki azt mondja: én bizony tizenötször. S az már mégse illenek, hogy úgy viselkedjünk, mint ama két kislány, ki a halállal akart hencegni, ám nem ismervén a kaszás kór súlyát, idő- és rangrendjét, így dicsekedett egymásnak:

- Nekem meghalt az anyám.
- Az semmi, nekem a nagyanyám halt meg.
- Ha tudni akarod, nekem a dédnagyanyám is meghalt.

Hát így nem lehet. Mert kegyetlen tromfokra még kegyetlenebb s igazabb tromfok következnek s nekünk túrnunk kell a történelem mindent túlcitáló, fölüeny mosolygását, olykor kínos-keservesen még visszhangozva is e derűt. Tehát: a szegedi „nagyárvíz” (mert azóta tán mindenki így mondja, egy szuszra, a jelzőt a jelzettel). Lehet-e egy ennyire szanaszéjjel hömpölygő-szivárgó írói témát, tárgyat egyetlen színpadi műben összefogni? A zsák és a bolhák esete ismétlődnek.

Nem mondom, egy freskófestőnek, regényírónak vagy filmesnek sikerülhetne. De — szerintem — drámaszerzőnek aligha. Hacsak nem kívánja száz színhelyen és időpontban játszani darabját — mintegy *párbeszédes krónikát* írva. És ekkor még mindig nem oldotta volna meg az egyidejű s egymástól távolabbi színhelyeken való történés mindig felmerülő ábrázolását. Az egyidejűt itt csak egymásutániségben lehet

ábrázolni. Ki tudná ezt az egyidejűséget vagy pillanatnyi időeltolódást a színen érzékletesen bemutatni? És egyáltalán: érdemes-e a krónikákkal versenyre kelni, amikor azok olyan jól és olyan ősrégen ismerik a maguk dolgát. A néző szétszórt figyelme pedig még sosem használt egy drámának.

Maradt volna tehát az egyetlen tünő módszer: az egészre jellemző eset kiválasztása. Ám — és ezt a szegediek nálam sokkal jobban tudják — itt igen sok jellemzőnek mondható eset történt. Mindig attól függ: mire, kire jellemző? Ki honnan nézi s melyiket akarja jellemzőbbnek feltüntetni. A hősi mentést éppúgy nem választhattam (nemcsak azért, mert mesterkéltné lett volna bárkában játszani a darabot), mint a nem hősi epizódokat. Nem kívántam az *egész* szimbólumaként megidézni semmit (tudniillik az eseményekből).

Mindenekelőtt a színhelyet kellett leszűkítenem az egész városról egy épületre. A szereplők számát is az eljátszhatóra csökkentenem: egyszóval négy fal közé terelni a hőmpölyt.

Eközben akadtam egy kiválóan dokumentált alaplőre, egy mindmáig legrészletesebben leíró s kitűnő stílusú könyvre, a *dr. Szabó Lászlóéra* („Szeged halála és feltámadása”). Ebben olvashattam újból az Ilvai malom törtériját, amelyet Jókai is közölt már tenyérnyi helyen.

Hangsúlyoznom kell azonban: amit itt majd olvashatunk, az mégsem ennek a szélmalomnak a törtérijája, de szegedi, Szeged környéki emberek s egyáltalán magyar emberek története, akik száz évvel ezelőtt egy nagy katasztrófa növekvő árnyékában éltek szorongató végóráikat.

Szó sincs szigorúban vett történelmi drámáról tehát. A jelmez, a díszlet korhű, de nem részletező. Polgári tragédia ez — a műfaji megjelölés régi esztétikai vitákra, enyhe polémiával, visszautaló, Sorsdráma — polgári személyekkel. Valamikor megírtam már: szeretném a drámatörténet stílusait, idősvjait végigbarangolni. Ez kistrészt — valamilyen szinten — sikerült: ez a dráma is közéjük illeszkedő. Hogy ez az írás olykor pszichológiai realizmusából át-átvillan valami groteszkbe — azt épp a kívülről jövő veszély, az információktól való elzárttság indokolja. Itt éppen ez a realizmus. Bármely egészen valóságos helyzet átbillenhet képtelenbe, ha akár külső, akár belső kényszerítő körülmények, *fenyegetés* áll fönn. Ezzel az átbillentéssel azonban — úgy érzem — nem éltem vissza, bárha *minden dráma, amelynek alaphelyzetében, tengelyében általános fenyegetettség, egyetemes veszély lappang, csak hajszálnyira van az abszurdtól*. Nálam azonban a külső és a belső fenyegetettség egyidejűsége tartja vagy véli tartani az egyensúlyt. A szerkezetben van némi zenei felépítettség. A „nyitányban” is ott van ama bizonyos csehovi puska.

Ezekkel zárom soraimat:

A méltó, hősi emlékmű jogos, ám az kőbe, vasba illő s így jóval inkább a szobrászok dolga. Én olyasmivel próbálkoztam, ami túl az emlékezésen, ma is számot tarthat némi időszerűségre.

Bárha legalább jórészt sikerült volna!

Végezetül: a dráma a szegedi színház és a városi tanács felkérésére 1979-ben íródott: örömmel elfogadtam, hisz a megtisztelő külső invitáció szabadon találkozott az én benső meghívásommal, személyes élményeimmel.

Munkámat e szép, sokat megélt és szorgalmas város lakosainak ajánlom. Nekik is mondom, hogy tudják: akárhogyan is sikerült e dráma, ám saját árvizeim történetének indulata is ott kavargó a mélyén.

P. G.

ELSŐ FELVONÁS

A Kérész Pap szélmalmának s egyben lakóházának játéktérhez szükséges belső része látszik: afféle „fogadóterem”, ahol nyilván a kuncaftok szoktak várakozni, beszélgetve, eddegélve, pálinkázva, netán kártyázva is. Ez az első szint: padlata maga a színpad. Mit láthatunk itt? Két, magasan levő, de kicsi — inkább szellőztető — ablakot — szemben. Bal oldalt ajtó nyílik az udvarra, szemközt pedig az útra, mely a dombocskán le — a város felé vezet. Az udvart kis kerítés veszi körül, ám ezt nem látjuk, mint ahogy a csúrt, az ólakat sem stb. A falon viharlámpák — szám szerint négy — egyelőre nem égnek. Az előtérben elég hosszú asztal, lócák vagy székek, esetleg mindkettő (durva deszkából). Pálinkásüveg, poharak, egy petróleumlámpa. A falakon a kampószerű szegekre aggatva lehetnek még szerszámok, a rendező képzeletére bízott tárgyak. Szemben: nagy, poros, pókhálós Széchenyi-portré, elég kontárkézből való másolat, de így is felismerhető. Jobb oldalon lépcső vezet a második szintre, mely egy eléggé tágas plató, ettől jobbra ajtó nyílik a „lakás” — érezhetően — sok helyisége, folyosója felé. A falhoz támasztva nagy, akár kisebb bárkának is beillő teknő; jól látható. A második szinten — szemben — nagy ablak, a domb alá, az útra látni. Ettől jobbra lépcső a padlásra, a tetőtérbe, ami nem látszik. Mi van az első szint földjén? Egy kopott, kisebb malomkerék, az udvari ajtóhoz közel. Mellette két teli zsák. Mint ami elő van készítve. A második szinthez vivő lépcső alatt teli búzászsákok: valóságos kis búvóhely; ha valaki mögéjük rejtetik, sem a szereplők, sem a nézők nem láthatják. A malomház nagyságát éreznünk kell. Erősségét szintén! Például az ajtókon széles vaspántok stb. A fenti ajtó nesz-telenül nyílik, a lentiek olykor nem. (A szín persze, egyszerűbben is megoldható, ha a hatás és a játéklehetőség megmarad. Vagy, ha ennél jobbat találnak ki.)

Idő: reggel korán, hétköznap. Az első felvonás reggeltől kora délutánig játszódik. A szín kis ideig üres. Az út felőli ajtón belép Pali bácsi, tenyerét fújdosza. Mögötte — nem túl zajos — szél ömlik be. Ez később eláll, néha újrakezdi.

PALI: Fújnak a böjti szelek, az iskoláját, hogy fújnak. (Lopva, mintha dézsmálna, iszik.) Mind a négy malomból szerteszedtek a legények... hogy mondjam meg neki? Fel fog falni. (Iszik.) Mintha én lennék a hibás. Ha egyszer a töltésnél többet ígérnek nekik. Hogy tudassam vele? (Kortyolgat.) Ez az. Hiszen találkoztam Dőfős Imrével, ő meg nagyon megdicsérte a gazda malmát... és az két jó hír egy csapásra. Előbb a két jót mondom el, aztán hátha lenyeli a Annuska kérőjével — Csenge hadnaggal is, aki pedig nemsokára idejön. Ez rosszat is. (Lenyeli az utolsó korty pálinkát.)

(A második szint ajtó kicsapódik, hamarabb hallatszik a hang: jön Kérész Pap, hiányos, reggeli öltözetben. Vászontörülközővel dörzsöli arcát: mosdás után van.)

KÉRÉSZ PAPA: Hé, Pali! Egy kicsit tovább szundítottam s arra ébredtem, hogy fúj a szél és áll a malom, hallod? Hol vannak a legények? Mit sunyítasz te ott?

PALI: Idejövet találkoztam Csenge Béla hadnagy úrral.

KÉRÉSZ PAPA: Pizkos hozományvadász! (Pali behúzza fejét.) S mit povedál az a széltoló?

PALI: Hogy még ma meglátogat bennünket.

KÉRÉSZ PAPA: Még szép, hogy eszébe jut. Majdnem két hónapja megkéri az Annus kezét s azóta felénk se dugja az orrát. Szorulhat a kapcája, ha rászánta magát. (Más hangon, miközben iszik.) De azért csak jöjjön. Több kérő úgyszincs. Hátha, ez az idegeskedő asszony nép lefoglalja magát a lakodalomtervezéssel. Legalább nem sápítóznak! (Gyanakvóan.) De hol vannak a legények?

PALI: Találkoztam Dőfős Imrével is.

KÉRÉSZ PAPA (kezében megáll a pohár): Kivel?

PALI: A gazduram unokatestvérével.

KÉRÉSZ PAPA (fellobbanó gyűlölködéssel): Az istenit a kocapolitikusának! Csak ezt ne mondtad volna! (Pali még jobban kezd berezelni.) (Gúnyosan): Remélem, nem akar meglátogatni? Tíz év után! Jó lenne!

PALI: Nagyon dicsérőleg beszélt a házról, a malomról, hogy milyen biztonságos...

hogy Szeged környékén sehol ilyen erős épület...

KÉRÉSZ PAP: Hízelegjen Bécsnek azzal a hazug pofájával. Ne is emlegesd, mert mindjárt hányok. Azt mondd meg végre már: hol vannak a legények?!

PALI (*reménytelenül*): Hogy hol? (*Mintha tátogna.*)

KÉRÉSZ PAP: Megnémultál? (*Közel hajol.*)

PALI: A... a... töltésen.

KÉRÉSZ PAP (*elnyújtva*): A töltésen?

PALI (*hadarva*): Ottott.

KÉRÉSZ PAP: És mi a nagynyavalyának?!

PALI: Hát... az árvíz...

KÉRÉSZ PAP: Ne halljam ezt az átkozott szót! Árvíz, árvíz! Mindenkre rájött a remegés! Ha hisztéria van — senki se dolgozik! A felfordulásban lopnak, meg lógatják a lábukat, merthogy félnek... Jó kibúvó!

PALI: Nemcsak ők... mondják, hogy kiönt... (*Kicsit dadog.*)

KÉRÉSZ PAP (*tölt neki is, koccint, el akarja ütni*): És ha kiönt? Akkor kiönt. Legalább végre megtaláljuk Attila király sírját! (*Gúnyos, apró nevetés.*) Nem kell beszarni. (*Ezt komolyan.*)

PALI: Én csak úgy mondtam. Szél fúvatlan nem indul.

(*Kis csend.*)

KÉRÉSZ PAP (*mint aki elhatározza, hogy meggyőzi a másikat, közben magát is erőstíti*): Ide figyelj, te Pali! Azt mondd meg nekem: hányszor volt itt árvíz, meg árvízveszély? Felelj: hányszor?

PALI: Hát... épp elégszer.

KÉRÉSZ PAP: És ide... a malomig, hányszor ért el a víz? Erre a kis dombra, hányszor, beszélj!

PALI (*kihajtja az italt*): Hát... egyszer se.

KÉRÉSZ PAP (*szinte diadalmasan*): Na látod! Ami még nem volt — az nem is lesz. Munkálkodni kell — nem vénasszonyoskodni. (*Isznak. Kérész Pap maga elé mered.*) Emlékszel még, mi volt itt harminc évvel ezelőtt, Pali?

(*Kis csend.*)

PALI: Szabadságharc.

KÉRÉSZ PAP (*bólogat*): Úgy van. S akkoriban én éppen huszonöt éves voltam. Semmiről se tehettem. Ki voltam szolgáltatva a világnak... Mint ez a szegény Széchenyi is! (*A képre.*)

PALI (*csendes és mély nosztalgiával*): Jó világ volt az.

KÉRÉSZ PAP: *Mindegy!* Más itt a fontos: az, hogy én nem tehettem róla, akár-milyen is volt! A szabadság — azt mondják — akkor elveszett, én pedig azt mondtam magamnak: mától kezdve én szabom meg, hogy nékem mi a jó és mi a rossz. Szabadság nem lett, de vagyont lehetett gyűjteni. A vagyon is szabadság, érted, Pali, nagyon nagy szabadság! És a vagyonért nem szólhat Ferenc Jóska semmit. A vagyon nem tiltakozik a császár ellen, az osztrák ellen. A vagyon, ha akarom magyar, ha akarom osztrák. (*Kis szünet.*) A gyűjtés lett az én szabadságharcom. Érted, Pali? (*Apró csend.*) Hát akkor az árvíznek is kuss! (*Gúnyos.*) Isten áldd meg a magyart, ezt danoljuk a Himnuszban. Azt az isten mégse teheti velünk, hogy annyi vesztett csata után még a vagyonunkat is elvegye! (*Feláll.*) És ha a molnárlegények a nadrágba eresztettek s ithagytak — ott egye meg őket a fene, ahun vannak. De tudom isten nem hagyom, hogy másoktól munkát kapjanak. Úgyis be kell mennem a városba, majd szerzek én jobbakat. (*Koccint.*) Te meg fogd be a lovakat! (*Bizalmasan.*) Ma nagy napunk lesz, Pali. (*Derűs, kacsint.*)

PALI: A hadnagy úr? Hogy jön?

KÉRÉSZ PAP: Több annál! Ide figyelj. (*Lehalkítja hangját.*) Vettem három új malmot, érted, hármat. A hetedik is megvan hát, a hetedik. De pszt. Az én Erzsébetem egyelőre meg ne tudja, mert az Annus stafírungpénzéből is lecsiptem

egy kicsikét. De egyszerűen nem volt szívem visszautasítani az ajánlatot. Egy ilyen vásárt, hallod? Féláron kínálták, érted, Pali, féláron. *(Felnevet.)* Ha még sokáig tartana ez az árvízi híresztelés és pénzem is lenne, esküszöm, az egész környéket negyedáron megvehetném!

PALI: Nem... nem félt megvenni?

KÉRÉS Z PAP: Én? Amíg szél lesz — szélmalom is lesz. Na, fogd be azokat a lovakat, én addig falok valamit, aztán veszem a szerződéseket... Usgyi, Szegedre be! Gyerünk! *(Hátára paskol, felsiet. Apró csend.)*

PALI *(egyedül)*: Jön az árvíz — Kérés Z Pap Dániel meg szélmalmost vásárol. Van ezse a magyarnak. Az isten is adásvételre teremtette. *(Felhajt még egy kupicával s kisiet az udvar felé. Míg csukódik az ajtó, máris jön Erzsébet a második szintű ajtón, gyorsan le, mint akit valami kihozott a sodrából.)*

ERZSÉBET: Az isten bocsássa meg... nem bírom nézni, ahogy csámcsog... minden falatot külön kóstolgat... úgy eszik, mintha nem történt volna semmi. Mintha soha nem történnék semmi... semmi... *(Szinte lerogyik az asztal mellé, ruhájából gyűrött levelet vesz elő, de meggondolja magát, visszadugja.)* Nem érdekel. És a lány neve sem fog érdekelni, mert nem adok érte pénzt. Nem érdekel a névtelen jóakaró... nem érdekel a zsarolása... Menjen minden a maga útján... lehet botrány. Annál jobb. *(Tölt, gyorsan iszik.)* De előbb jöjjön az a hadnagy és vigye innen Annust, minél messzebbre... akkor talán én is elszántabb leszek. Akkor még én is fel tudok tápászkodni... Tán még visszafordulhatok a régebbi szívem felé. *(Végigsimít, tapogat arcán, haján, ruháján, testén s követi a mozdulatot.)* A régebbi szívem elé állok. De eléje állhatok-e így? Lehetek-e így elszánt? Milyen szánalmasan nézek ki, úristen. *(Ki-egyeneseedik.)* De nem sokáig. *(Lappangó fenyegetés.)* Esküszöm! *(Szinte férfiasan hajt föl újabb pohárkával. Arca kinzott, töprengő.)*

(Annus jön be az udvar felől.)

ANNUS: Szórtam a tyúkoknak is... *(Mégborzong.)* Fúj a szél. Magos lehet a Tisza. *(Tétova természetű, sutasága, feszélyezettsége egyből látható.)*

ERZSÉBET *(feláll, átöleli)*: Ugye szeretnél elmenni innen?

ANNUS *(ártaflan félreértéssel)*: Itt biztonság van, idáig még sose jött az árvíz.

ERZSÉBET: Másról van szó. *(Eltávolodik, megfordul.)* Férjhez kell menned.

ANNUS *(sután)*: Kihez?

ERZSÉBET: Tetszik a hadnagy?

ANNUS: Csak... nem tudom... hogy én neki...

ERZSÉBET: Miért ne?! Te jó lány vagy, te még a szerelmeddel is alig bántod meg a másik embert. *(Kis szünet.)* Mert a szerelem támadás is, Annuskám, nagy támadás — a másik ellen. *(Halkan mondta, révedezően, ránéz.)* Szeretted te már valakit?

ANNUS *(tétovaságában sosincs komikum)*: Nem... mertem. Maga mondta, nagy bátorság kell, hogy szeressünk valakit.

(Kis csend.)

ERZSÉBET *(hosszan maga elé)*: Nekem egyszer megadatott, hogy szeressek. Legalább egyszer.

ANNUS *(egyszerűen)*: Tudom. Édesapámat.

ERZSÉBET *(mintha nem is hallaná)*: Eszembe jutott valami. Most szépen felöltözöl s elmész Pongrádi tisztelendő úrhoz. Üzent a hadnagy, hogy ma meglátogat bennünket.

ANNUS *(szinte reszket)*: Üzent?

ERZSÉBET: Igen, apád mondta. Elmész a tisztelendőhöz s megmondod neki: kérem, ma mindenképpen jöjjön el hozzánk. Múlt vasárnap templomozáskor ígért egy új imakönyvet is. *(Ránéz, hangja különös árnyalatú.)* Mondd meg neki, hogy vigaszra van szükségünk. Ezt üzenem. És amikor ezt mondod, ne süsd le a szemed.

(Apró szünet.)

ANNUS: Én... én nem tudok úgy nézni, mint édesanyám.

ERZSÉBET (*enyhe zavarral*): Meg kell próbálnod, leányom. (*Célzás, gyöngéd tréfa.*)
Hisz a hadnagy is nemsokára itt lesz...

(*Rövid csend.*)

ANNUS (*inkább szomorúan*): Miért akarják, hogy elmenjek innen?

ERZSÉBET: Üsd be a szád, kislányom. (*Ránéz.*) Lehet, hogy nehéz idők jönnek. (*Alig hallhatóan.*) Legalább téged lássalak rendben. (*Hangosabban.*) S ha a hadnagyot most még nem is szereted, majdcsak megkedveled. Megszereti az ember a másikat, ha minden este imádkozás közben ugyanazt ismétli százszor is: így van jól, uram, így van jól. (*Mint aki saját életéről szól.*) Majd megszereted.

ANNUS (*halkan*): Csak ő szeressen meg engem.

ERZSÉBET (*magához vonja*): Hiszek benne, Annuskám, hiszek.

ANNUS: Én sose voltam szép, mint... édesanyám még most is. Amíg kisebb voltam, emlékszik, mindig kérdezgettem: mikor leszek már én is olyan szép, mint édesanyám. S azt mondta akkor: majd, ha megnősz kislányom. Most már megnőttem, és most már tudom: én már sose lehetek olyan szép. (*Most sem lapangó irigység, sem különösebb fájdalom nem érződik.*)

ERZSÉBET: Isten mindenkinek juttat valami szépséget. Ismered a virágokat. Az egyiknek szebb a formája, a másiknak a szaga jobb, a harmadiknak meg a színe különösebb. Neked nagy kincsöd van: a szíved szép, szebb mindenkiénél. És amikor kicsi leány voltál, mindig összeszorult a torkom, ha arra gondoltam: ezt a te szófogadó jóságodat majd egyszer valaki, valami akaratos és vad ember meg fogja tiporni. Ilyenkor mindig sírtam. Bolondságok jártak a fejemben, hogy sose adlak férjhez.

(*Kis csend.*)

ANNUS: Erre még én is gondoltam. Mert nekem itt olyan jó dolgom van. Láttam más lányokat, akiknek sokkal nehezebb. Én szeretek tenni-venni az udvaron, szeretem a csirkéket... tudok velük beszélgetni... Erről a kis dombról megszire ellátni a pusztaságba. Nézem a tornyokat, de sose vágyok oda. Csak jól-esik, hogy ott vannak a távolban. Megnyugtat, hogy látom: ott is van világ. Én itt bőségben élek... én... én olyan hálás vagyok! (*Megcsókolja anyja kezét, az elkapja.*)

ERZSÉBET (*mint aki magáról is beszél*): Sok ennek a világnak a te szófogadó jóságod! (*Szinte dacos, lázító.*) A szelidséged! Sok!

ANNUS: Én észre se veszem. Nekem ez nem nehéz...

ERZSÉBET: Élned kell, érted, élned! Fogadd el istentől a legnagyobb áldást, hogy fiatal lehetsz. Fogadd el és mindig csak néki légy hálás! Élji!

ANNUS: De hiszen... én érzem, úgy érzem, hogy élek.

(*Kicsit kétségbeesett, mert nem érti egészen, mire gondol anyja, aki valójában önmagát is éppúgy biztatta az életre.*)

(*Kis szünet. Más hangon.*)

Az a tyúk, amelyik a tegnap kókadozott — megdőglött. A süldő meg...

ERZSÉBET (*már-már hisztériás*): Hagyd abba! Fiatal vagy és sose leszel többé fiatal, soha!

ANNUS (*apró szünet után, egészen ártatlanul*): Feltámadás után sem?

ERZSÉBET (*csak most érti meg, mennyire nem tudja átadni neki a saját szenvedé-lyeit*): Ó istenem! Istenem!

(*Rövid szünet.*)

ANNUS: Egyet... azért... el kell mondanom. Sokszor gondolok én arra, hogy ezért a sok jóért, amit a szüleimtől kapok, meg az én szelidségemért is... egyszer majd nem kell olyan árat fizetni... (*A kérdés fönnakad.*)

ERZSÉBET (*komoran, keményen, közbevéágvá*): Helyetted — én fizetek. (*Más hangon.*) Menj a tisztelendőért.

ANNUS (*megmozdul*): Magamra kapok valamit.

ERZSÉBET: Csinosan öltözz. És fésülködj meg rendesen. Hiszen olyan szép hajad

van, olyan szép... (Ezt — kárpótlásul — kötelességének is tartja. Megsimogatja. *Annus indul. Kérész Pap épp most lép ki, útra készen.*)

KÉRÉSZ PAP: Hol voltál? Hova mész? (A kérdés gyors: annak az embernek a hangja, aki mindenkinek minden lépéséről tudni akar.)

ANNÜS: Megyek... rendbehozni magam.

KÉRÉSZ PAP (*végignéz rajtuk*): Mit lógatjátok az orrotokat? Nézzétek, milyen szép kerek kötőkör van ott! (A *malomkörre*.) Meg mennyi orcaszépítő púder azokban a zsákokban. Azzal törődjétek!

ERZSÉBET: Én mondtam, hogy öltözzön s menjen a tisztelendőért.

KÉRÉSZ PAP (*kinyitva lánya előtt az ajtót, némán beparancsolja. Annus, összehúzza magát — besurran.*): A tisztelendőért? (Ezt megfordulva.) Minek küldöd ahhoz a pendelyes bakkecskéhez?

ERZSÉBET (*merev arccal*): Maga mondta, hogy jön a hadnagy. Meg akarom beszélni az esküvőt.

KÉRÉSZ PAP: Eegen. Látom, sürgős neked...

ERZSÉBET: Magának is sürgős volt. (*Hangsúly nélkül.*)

KÉRÉSZ PAP (*el akarja ejteni a témát, hangot vált*): Hát csak jöjjön az az alamuszi prédikátor. Kerüli az ember pillantását. De hát, ha a kedveddel — azzal a zengetes hangjával. Jöjjön, mit bánom én?! (*Gúnyos.*) Beszéljünk fontosabbról: a disznóknak adatatok?

ERZSÉBET: Miért gyűlöli úgy?

KÉRÉSZ PAP (*könnyed akar lenni*): Én? Ezt a fatökműt?! De még ezer szerencse, hogy ilyen, mert ahogy hallom, a környék asszonyai titokban mind szerelmesek beléje! Micsoda guszpus! Így van? Szerelmesek?

ERZSÉBET (*rezdületlen*): Csak azok, akiket meguntak otthon.

KÉRÉSZ PAP (*túlajátszott kedéllyel*): No, mi nem panaszkodhatunk. Itt nincs unalom! Látod, most is rohannom kell!

ERZSÉBET (*szinte parancsolóan*): Várjon!

KÉRÉSZ PAP (*megtörpán a hangra, de ösztönszerűen most nem akar véle vitatkozni*): Sietnem kell... (*Inkább magyarázó.*)

ERZSÉBET: Most ne siessen. Beszédem van magával.

KÉRÉSZ PAP (*a szeme sarkából fürkészi: mi lehet „épp most” vele — „mi ütött ebbe”, vajon van-e valami „különös oka” erre, vagy csak a „megszokott”, mindez kissé nyugtalanítja*): Te mindig kiválasztod azt a percet, amikor az embernek a legtöbb dolga... (*Nem agresszíven.*) S pont olyan, ami nem várhat.

ERZSÉBET: Minden várhat. Ha én várhattam magát a korcsmából, a kártyázásból...

KÉRÉSZ PAP (*„szelíd” megrovással*): Erzsébet, az régebb volt...

ERZSÉBET: Én türelmes voltam.

KÉRÉSZ PAP: Türelmes? Dehogyan voltál, Erzsébet. Csak ahhoz túlságosan büszke, hogy minden apróságért rámszóljál.

ERZSÉBET: És a büszkeségem jól jött magának. (*Megállapít.*)

KÉRÉSZ PAP: Mit mondjak? Sok örömet okozott. Nincs ostobább dolog, mint egy gazdag városi lány büszkesége. Aki belül az ügyvéd úr könyvei közé...

ERZSÉBET: Az apámat ne emlegesse!

KÉRÉSZ PAP: Épphogy menteni próbálok az emléket, isten nyugossa. Derék, reális eszű ember volt. Kellett is a drága anyósom mellé.

ERZSÉBET: De az anyám emléket se!

KÉRÉSZ PAP: Falvédő! Te is az apádat szeretted jobban. Azért is jöttél hozzám. A módos lisztesmolnárhoz. Meg aztán a drága anyósom annyira kényes-finnyás ízlésű volt, hogy bizony már a huszonnegyedikbe jártál... Addig-addig válogattott az anyád, olyan egy perszóna volt — hogy annak a háznak még a közelébe se mentek már. Hiába voltál olyan szép leány. Mert az voltál. De a nőszülő fiatalembereknek is van eszük: nézd meg az anyját s vedd el a lányát. De mit láthattak az én drága anyósomtól? Mit? Hogy képes volt Bécsbe felutazni egy operáért. Meghallgatni egy cincogó muzsikust! Az apád panaszkodott nekem! S a te művelt atyád, mert művelt volt, isten nyugossa, tudod ezt milyen sza-

vakkal mondta: „Dani fiam, az én nejemnek egész életében viszkedett a segge!”
Eddig ezt nem akartam így elmondani.

ERZSÉBET (*ki eddig összeszorított ajakkal hallgatott*): Hazugság!

KÉRÉS PAPA: Annus lányom boldogságára mondom! Pedig az fontos nekem is egy kicsit. Így mondta. Olyan szavakkal, mint egy lisztesmolnár, egy igazi lisztes. Vérmondó ember volt. Szerettem is, de mégjobban téged. S mit számított nekem akkor már az anyós! Szerencsém volt, hogy apád is megkedvelt. Jó félparaszti, félvárosi ész — azt mondta rám. Te pedig, amikor ők meghaltak — hozzámjöttél. Te is árva, én is árva. Hozzám, mert senki az udvarlóid közül nem tudott olyan alázatos lenni a te nagy gögöd előtt, mint ez a lisztesmolnár. Valóságos szolga. (*Közben le is ült, most feláll.*)

ERZSÉBET: Húsz éve történt. S azóta én lettem a szolga. Eljöttem a városból — ebbe a pusztaságba...

KÉRÉS PAPA (*gúny*): Jó félórányi szekérút a várostól — nagy messzeség!

ERZSÉBET (*elengedi*): Megtanultam várni. Még az ölelését is: ha nem is akartam, de legalább megvártam.

KÉRÉS PAPA: Mikről beszélés? Mi ütött beléd? Ilyesmiről még... (*Elharapja, most már valóban kezd nyugtalan lenni.*)

ERZSÉBET: Igen. Ilyesmiről még soha nem beszéltem. (*Öngúny.*) Apróság volt. Én meg büszke. Gyűjtögetés közben elfelejtettem élni. Elfáradtam.

KÉRÉS PAPA (*dühöd*): Falvédő! (*E félig-meddig kedvenc szavát mindig kicsit elnyújtva mondja. A szó értelme ismert: azt jelenti: falvédőre kivarni való olcsó, érzélgős igazság, illetve közhely.*)

ERZSÉBET (*nem törődik vele*): Ha két ember összekerül: mit mond egymásnak. *Egy a tervünk.* És ezért dolgoznak hajnaltól napestig. És éjszaka nincs szerelem, mert napközben elnyűtték egymást. Ha meg nem dolgoztak volna látástól vakulásig közös céljukért — elhidegülnek. Így is, úgy is... Lehet, hogy az én anyámnak volt igaza?

KÉRÉS PAPA: Herdálni — az a nagy boldogság!

ERZSÉBET: A hozományomból semminek sem tudtam örvedeni. Maga mindent azonnal befektetett. Szekér, igásjószág, malom... szekér, igásjószág, malom. (*Hal-kan, s szinte egyhangúan.*)

KÉRÉS PAPA: El kellett volna inkább utaztatni, mint az anyósom, vagy Dőfös Imre úrék! Engem nem érdekel se Bécs, se Párizs! London se! Amerika, Ázsia — semmi!

ERZSÉBET: Kár. Pedig ott is vannak szélalmok. (*Reánéz.*)

KÉRÉS PAPA: Engem ez érdekel — itt. Ez a malom és ez a ház — itt a dombon. Én itt érzem jól magam télen, nyáron, tavasszal s ősszel is. Itt, ahol ösmernek, megbecsülnek. Csak a szajhák keresik mindig a más tájakat, ahol még nem viselték ki magukat, meg az ifjúságot, aki még nem tud a piszkos ügyeikről. Csak ők. Meg azok, akiket kergetnek. De nekem itt még a csendőrök is a barátaim, sőt — a szolgálaim is, ha kell. És ide be nem teszi a lábát ez a zavaros, hisztériás világ, mert kihajítom. Kihajítom!

(*Kis csend.*)

ERZSÉBET (*szinte azonos hangsúllyal, mint aki régi szövegeket idéz*): Ide az árvíz se jön. Az aszály. A tüzvész. A pestis, a kolera. Semmi. Itt nem reng soha a föld. Ide nem ér a világ ricsaja, bankódása.

KÉRÉS PAPA (*komor dac*): Hát nem is. Szelet mindig ad az ég. Amíg kenyeret esznek az emberek — búza is kell. S amíg búzára van szükség — kell a malom is. Ebben nem változhat semmi. Hacsak a Fennvaló a magasságos szeleket el nem irigylő tőlünk. Ha az úristen vissza nem fojtja lélegzetét. Igen, a kenyér mindig érték lesz, áldás. Másutt, lehet, gödörbe dobják vagy a vízbe. De itt soha. A magyar kenyérevő — kenyérevő nemzet vagyunk, érted? Hát akkor mit akarsz? Mit akartok? Panasz, mindig a panasz, nem jó ez se, az se. Mégis

abból van mindenünk, amit a malom őről. Lenézzük ugye, de közben belőle élünk. A lisztesmolnárból!

(Apró szünet.)

ERZSÉBET (most először göggel): Én a hozományomból élek.

KÉRÉSZ PAP (rábámul, érzi, jobb lesz más hangra váltani: ez meg olyan őszintére sikerül, hogy maga is elhiszi): A hozomány... Hol van az már? Egybefolyt az, mint kettőnk könnye. Édes, drága Erzsébetem, úgy szeretném, ha örvendenél. Ha megint olyan könnyű járású lennél e házban, mint régebb. Emlékszel, mikor azt mondtam neked: látod, Erzsikém, milyen nehéz az én járásom. (Enyhe el-érzékenyülés, hiszi is.) A molnárember a táncban is úgy lépeget, mintha még akkor is zsák lenne a vállán. Mintha cöveket verne a földbe lábaival. Én leges-legeselőször a te gyönyörű, könnyű járásodat imádtam meg. Ezt ne felejtse el soha. Olyanok vagyunk mi már, mint az ikrek. És ez jó. És ez szép. (Kis szünet után más hangon.) Menj szépen föl és csípjétek ki magatokat, mire megjön az a hadnagy.

ERZSÉBET (hosszan nézi): Maga valóban akkora biztonságban érzi magát? Feleljen.

KÉRÉSZ PAP (szeme alig rebben): Igen. S míg engem láttok, ne törődjetek semmivel. Tervezzétek a lagzit, beszéljétek a pappal, mit bánom én, csak siránkozást ne halljak. Mert az feltolja a véretem — ide ni! (Öklével kettőt kopogtat fején.) Szóval ezt tegyétek, én meg beviszem ezt a rossz malomkövet, egy-két zsákot, és — elhozom a varrónőtől az Annus menyasszonyi ruháját. Késznek kell annak már lenni...

ERZSÉBET (nem néz rá, előre): Nem tudom elhinni. Nem.

KÉRÉSZ PAP: Mit?!

ERZSÉBET: Hogy amikor minden meg van bolydulva... akkor maga (Ő ezt valóban „minden”-re érti.)

KÉRÉSZ PAP: Hát még nem ösmersz? Mikor legnagyobb a fejvesztettség, akkor kell jól megtámaszkodni. Meneküljön, aki akar, de én már most a holnapra készülök. Mert itt nem érvényes az, ami másutt! Ez az én malmom és nem Szeged városa. És ha most bemegyek, megláthatja az egész sápitózó népség, ki érzi itt magát biztonságban, meglátják, hol volt az előrelátás és az erő. Nem a kávéházi politizálgatók oldalán, hanem itt — közöttünk. A lisztesmolnárok, a csizmadiák, a hentesek pártján. Az árvíz most se fog idáig jönni! A világban lehet világvége, de itt nem lesz.

ERZSÉBET (belátja: nincs értelme): Majd megmondja az isten. Ő mondja meg utoljára. (Indul föl, főnről, az ajtó előtt): Ha már úgysisz bemegy a városba — vásároljon mindent, amire majd szükségünk lehet.

(Eltűnik. Csend. Kérész Pap megtörli verejtékes homlokát. Csak most látszik, mekkora feszültségben volt.)

KÉRÉSZ PAP: Csak képzelődtem. Nem sejt semmit. Nem is fog. Soha nem fog megtudni semmit. Semmi bizonyosat. A büszkesége nem bírná ki. S akkor jaj nekem. És mindennek, amit felépítettem.

(Pali bejön.)

Befogtál, adtál zabot?

PALI: Be. Adtam.

KÉRÉSZ PAP: Látom az orrodon, hogy közben szimatoltál is. (Gúny.) Mi a friss újság?

PALI: A szél... igencsak frissen fúj.

KÉRÉSZ PAP: Az a dolga.

PALI: A vizet magosítja. Tépi a töltést. Már mindenütt kötözik a tutajokat... a bárkák készen... Egyet-egyet még ide is látni...

KÉRÉSZ PAP: No ezt a követ is idelátni, meg ezt a zsákot. Csípjük meg!

(Felállítják a követ, kigurítják az udvar felé. Közben Gyarmathy az út felől be.)

GYARMATHY (körülnéz): Vajon a ténsasszony megkapta már a levelet? És hol lehet a gazda?

(Bejön Kérész Pap és Pali.)

KÉRÉSZ PAP (*elég kellemetlenül lepődik meg*): Gyarmathy... magát mi szél hozta?

GYARMATHY (*enyhe, vásott vigyor*): Tényleg a szél.

KÉRÉSZ PAP: Pali, csípj meg egy zsákot s várj a szekérnél.

(*Segít neki, Pali bácsi kimegy. Apró csend.*)

Remélem, nem gondolta meg. Mert akkor kapok én becsületest, meg olcsót is.
GYARMATHY: A becsületes többbe kerülne, Pap úr. Azt is tudjuk: olcsó húsnak híg a leve. Meg aztán a becsületes őszinte — így hát fecseg. És végül, de nem utoljára: mért ne volnék én becsületes?

KÉRÉSZ PAP (*durván*): Mi az istent filozofál maga? Állja a szavát vagy nem? (*Fenyegető s ez majd árnyalódik, fokozódik.*)

GYARMATHY: Nem forgatom én a szavamat, mint más a köpönyegét. Amiért szeretek egy kicsit kártyázni...

KÉRÉSZ PAP: Egy kicsit? (*Sandán.*)

GYARMATHY (*először, mintha zavarban*): Mondjuk: normálisan.

KÉRÉSZ PAP: Bökje már ki.

GYARMATHY: Megnéztem a lányt. Boriskát.

KÉRÉSZ PAP (*száját szorítva*): Nem rút lány, egyáltalán nem rút.

GYARMATHY: Gyönyörűséges. *De a kisleány is az.* Fel kell nevelni.

KÉRÉSZ PAP: Azt mondja meg, miért jött? (*Nagyon feszült.*) Kullancskodik, mi?

GYARMATHY: Isten a tanúm, Pap úr! Azért jöttem, hogy mondja meg annak a pesti úrnak, akit ebben a Boriska-ügyben képvisel, szóval a barátjának...

KÉRÉSZ PAP (*sötétén ránéz*): Mondtam, hogy csak jó ismerősöm. (*Gyanakvóan firkészi.*)

GYARMATHY: Annál szebb, hogy ilyen jól képviseli...

KÉRÉSZ PAP (*mellen ragadja*): Beszéljen, Gyarmathy!

GYARMATHY: Szóval részemről az alku áll, de egy-két kikötésem azért még volna...

KÉRÉSZ PAP: Majd kiköttem én magát, Gyarmathy. Pumpolni akar, zsarolni? Én a pesti ismerősöm nevét soha se fogom elárulni magának. Osztályon felüli csirkefogó... ha maga azt hiszi, hogy velem szemtelenkedhet, mint a piaci légy...

GYARMATHY (*némi groteszk méltósággal*): De Pap úr! Én egy kisgyarmati Gyarmathy vagyok, még ha a vagyonunk el is úszott. Az én őseim...

KÉRÉSZ PAP: Pokolba az őseivel! Ha maga egy nagygyarmathy Gyarmathy lenne, és az ősei aranybilibe nyögték volna a belüket — akkor is jól jegyezze meg: én meg egy magyar lisztesmolnár vagyok, érti?! És a szavamat állni szoktam, és ha maga tovább pimaszkodik, akkor én a csendőr barátaimmal úgy elhúztam a nótáját...

GYARMATHY: Nyugalom, Pap úr! Nyugalom... Hallgasson végig... (*Enyhe pimaszság.*) Tudom én, hogy a zsandároknál szolgált.

KÉRÉSZ PAP: Nem magára tartozik. Még egyszer elismétlem a pesti ismerősöm ajánlatát, jól nyissa ki a fült: *egy* — ő általam vesz egy kis malmot, nászajándékkul a megesett lánynak, *kettő* — nekem ő fizeti meg azt a tetemes kártyaadósságot, amivel maga most már nékem tartozik. *Három* — a maga piszkos ügyeire, hamiskártya, miegymás, amiket csak én ismerek — arra fátyol borul. Világos? És ha magának ez nem konvenió — ott a pisztoly. Elvégre egy magyar nemes csak nem maradhat adósa egy lisztesmolnárnak. Nagy szégyen volna, ilyenkor a föld alá kell süllyedni, Gyarmathy, de lehetőleg — döglötten.

(*Kis csend.*)

GYARMATHY: Félreértett, Pap úr, esküszöm félreértett. Én nem vonom vissza a szavamat. A kikötésem annyi volna, hogy nem az a malmocska kéne...

KÉRÉSZ PAP (*előrehajol*): Nem — hanem?

GYARMATHY (*ujján is mutatva*): Kézpénz!

KÉRÉSZ PAP (*közel a robbanáshoz, elnyújtva*): Kézpénz?

GYARMATHY: Mert ugye most már más, új szelek fújnak. A Tisza pedig igencsak ficáncol a medrében.

KÉRÉSZ PAP: Na, ebből nem eszik, Gyarmathy! Hogy elkártyázza, meg eligya a menyasszonya hozományát. Azt már nem! *(Az asztalra csap.)*

(Egyébiránt végig óvakodott túl hangosan beszélni, inkább fojtott.)

GYARMATHY: Úgy határoztam, hogy megjavulok, Pap úr. És esküszöm, egy krajccárral se kell több, mint a malom ára, egy huncut krajccárral se.

KÉRÉSZ PAP *(rábámul; kezével „süstit” mutat)*: Magának biceg a vitorlája, Gyarmathy. Én már megvásároltam azt a malmot, hallja, mégpedig drága pénzen — *(szinte szótagolva)* — *árvíz előtti áron*. Ki veszi meg tőlem annyiért — *ilyenkor*. A *negyedét*, ha megkapom érte! *Ha...* *(Ujját felemeli.)*

GYARMATHY: Nézze, nekem most még a negyed ára is többet ér.

KÉRÉSZ PAP: És ha én azt mondom, hogy nem lesz árvíz!?

GYARMATHY: Nézze, Pap úr, én mindenkinek tiszteltem a véleményét, a vallását, a nációját. Én nem vitatkozom a maga nézetével se, hogy lesz vagy nem lesz, de maga is fogadja el, amit én hiszek. Békeség, Pap úr, az a legjobb. Csapjon ide! *(Nyújtja tenyerét.)*

KÉRÉSZ PAP: Az istenit a fejinek! Belerángat bennünket ezzel a pestivel egy vásárba, most meg visszatáncol! Ezt megkeserüli!

GYARMATHY: Inkább ma a negyed árát, mint holnap a nagy iszapot, értse meg, Pap úr. Legyünk reálisak.

(Kis csend, Pap vizsgálgatja.)

KÉRÉSZ PAP: Hát jó. Valamit kisütök. De csak, ha a lányt azonnal elviszi valahova, érti, gyerekestül, és minél messzebbre. Mert ott laknak a Tisza tövibe... Nincs mindenütt akkora biztonság, mint itt. Úgyhogy gyerünk. Nekem is sietni kell!

GYARMATHY: Várjon, Pap úr.

KÉRÉSZ PAP *(megtorpan)*: Mi van? *(A gyanú ott a szemében.)*

GYARMATHY: Megyünk azonnal, de volna még egy icipici... kikötésem.

KÉRÉSZ PAP *(felhördül, vaskézével galléron ragadja)*: Megeszem, Gyarmathy, megeszem!

(Most fönt kilép Annus, szépen felöltözve, Gyarmathy látja meg előbb.)

GYARMATHY *(a molnárhoz, saját kabátjára célozva)*: Posztból van, Pap úr, posztból. Csókolom a kezit. Az édesapjának tetszik a kabátom.

(Kérész Pap lassan, tehetetlenül ereszti el, Annus lejön.)

ANNUS: Jó napot.

KÉRÉSZ PAP: Siess a — tisztelendőért.

ANNUS: Sietek. *(El, az út felé.)*

KÉRÉSZ PAP: Nagy himpellér maga, Gyarmathy, nagy himpellér.

GYARMATHY: Szóval összegzem, nehogy elfelejtsük. Én feleségül veszem a lányt, a nevemre íratom a fiúcskát, felnevelem, ezért én cserébe: *ád egy* — készpénzt kérek, a kártyaadósságok elengedését, fátylat a múltra, ésatöbbi, *ád kettő* — a pesti úrnak azt a kikötését, hogy *időnként* meglátogathatja Boriskát, nem *akceptálok*. Az én házamban ezt a szégyent én nem nyelem le.

KÉRÉSZ PAP *(sanda gúny)*: Ez lenne élete legelső szégyene, Gyarmathy. Na, induljunk.

GYARMATHY: És persze legalább valami előleg — készpénzben. A pénz kis helyen is elfér.

KÉRÉSZ PAP: Például a torkán. De vigyázzon a bagariára. Nagyon vigyázzon. És most tényleg menjünk. *(Tölt, isznak, mintha magának.)* Rendbe kell itt tenni mindent. Legalább *bévül*, ha kívül ilyen hisztériás a világ. *(Ezt már hangosan, Gyarmathynak.)* Mert a hisztéria, Gyarmathy, alig várja, hogy lecsapjon, mint csirke a hétéjára. Én meg csirke nem akarok lenni, akit elragadnak vagy levágnak, nem bizony, Gyarmathy. *(Figyelmeztetőleg.)*

GYARMATHY *(a figyelmeztetést elengedi)*: Jobb is annak, aki vágja. Hehe. Már bocsánat. *(Enyhe vigyor.)*

KÉRÉSZ PAP *(tulajdonképpen most is a másikat fenyegeti)*: Valahogy úgy. Jön a szekereimen?

GYARMATHY: Részemről megtiszteltetés, Pap úr! Mehetünk! *(Kérész Pap felkapja a magányos zsákot, a másik segít neki, jobban mondván finnyásan mimeli, ki-lépnek, kiszáratva szekérszöngés: távolodó.)*

(Jön le Erzsébet átöltözve, tálcán díszes üveget hoz, visszasiet a süteményért. Ruháját lesimítja.)

ERZSÉBET: Milyen régi ruhám vagy. Ó... vajon ő... emlékezni fog rád... *(Leül. Tölt magának. Maga elé beszél.)* Itt minden olyan szilárd volt valamikor. Mindennek volt alapja. Biztonságos volt a táj. A malom, ahogy a vitorlája forgott. Ha valamit nem értettem, tudtam — meg fogják magyarázni. Majd az uram vagy a... tisztelendő. Lehet, nem volt igazuk, mégis megmagyarázták. És most... nem magyaráz meg senki semmit. Csak állunk a morajlásban. Akkor — féltünk egy-két dologtól... Most bárhova nézek, mindenütt rémít valami. Akkor — azt hittem: értem, miért kell a második, harmadik, negyedik malmot megvenni, miért kell a jószágot szaporítani. Most már nem értem. Mintha minden fölösleges volna. Most már mezítláb is tudnék élni, hogy a talpam érezze a jó, meleg port... *(Iszik.)* Öt év... hiszem, remélem: semmit se felejtett el. A templomban rámríad a szeme s menekül, hogy ne árulkodjék. Nem tőlem, lehet, saját magától fél. *(Hirtelen.)* Menj férjhez, Annus, hogy én is mozdulhassak! Jaj, istenem. Bocsáss meg, gyermekem... *(Keresztet vet.)*

(Felugrik, nagyon nyugtalan.)

(Kopogtatnak.)

(Suttog.) Megjöttek. *(Arcán várakozás reménye és szorongás.)*

(Kitérja az ajtót, de apró meglepetés: az ajtóban Csenge Béla és Honfi-Mityók Anasztáz.)

ERZSÉBET: Hadnagy úr, már vártuk magát. Üljenek le. Tessék, vegyenek...

CSENGE: Először is hadd csókolom meg a kezét a legszebb anyósjelöltnek. *(Szinte szertartásos kézcsók.)* Azután pedig menteném magam, hogy hamarabb nem jöhettek, de hát a dorozsmai huszárokat mindig is nagyon befogták, mintha nem is lovasok, hanem ígáslovak volnánk. Most pedig ezzel az árvízvédelemmel, ugye. Mintha utász lennék! Azt a feladatot kaptam, látogassam meg a legbiztonságosabb házakat, beszéljek a tulajdonosokkal. Mert minden eshetőségre számítani kell, mennyi árvízi menekültet tudnak befogadni et cetera. No és természetesen utójára hagytam a világ legeslegbiztonságosabb házat. *(Körülmutat.)* Számomra legalábbis. No, de majd elfelejtem bemutatni kedves útitársamat. Épp tőlem kérdezte meg, merre van a malom. Honfi-Mityók Anasztáz. A Honfi választott előneve. *(Majdnem egy szuszra mondta.)*

MITYÓK: Honfi-Mityók. Táj- és csataképfestő. *(Kézcsók.)*

CSENGE: Sőt, valóságos poéta, szép, hazafias verseket ír. Az úton el is mondott egyet. Ebben a hazát egy óriás fészeknek látja, színültig langyos tollpíhével... Jól mondom? *(Kényelemben helyezi magát.)* Tudja mit, szavalja el még egyszer. *(Lappang egy kis ugratás a hangjában, de a mélyén mégis érezhető némi respektus.)*

ERZSÉBET: Szívesen meghallgatnám. Én úgyis olyan ritkán hallhatok ilyet.

MITYÓK: Igazán zavarban vagyok.

CSENGE: No, ne keresse magát. *(Bekap egy apróbb süteményt.)* Bátorság, Mityók úr, bátorság!

MITYÓK *(enyhe irónia)*: Bátorság? Én menekültek, bujdosók ivadéka vagyok, nem huszár. Ők a szabadságért bujdosnak, én meg vándorolok. S csak ott állok meg, ahol megszólítanak, hogy fessek nekik is valamit, vagy költsek egy rigmust a lakodalomra. Úgy házalok, mint szegény és derék társaim a drótos tótok, az

ablakosok és az üstfoltozók. Csak én épp a művészetemmel. Mint a kedves, ricsajos vándorszínészek. No, ezt nem panaszként mondom.

ERZSÉBET: Mégis, egy kis bátorítót, *(Tölt valamennyiüknek. Koccintanak.)*

CSENGE: Isten hozott bennünket! *(Egész viselkedéséből kiderül: imponálni akar Erzsébetnek, aki olykor — persze a tartásos nőkre jellemző önfegyelmével — anyós szemmel is meg-megnézi.)* Nekem is megvan a magam véleménye a költőről. Minden igazi költő katona volt. Nézzék, Petőfi is őrnagyságig vitte. És a versei is milyen szépen csengenek. Egy sarkantyú se szebben.

MITYÓK: Téves következtetés, kérem! Az igaz, hogy hajdanában szinte minden költő klerikus vagy militáns, tehát pap vagy katona volt, ám ez csak azért történhetett így, mert e két kategóriából állt az egész intelligencia! Még a föld-birtokosok is katonák akkoriban. No, de volt azért egy-két vándorlantas is. Például Tinódi!

CSENGE: Hogy magáról ne is beszéljünk! *(Iróniával.)*

ERZSÉBET: Békesség, uraim, békesség! Inkább tessék elmondani a verset. *(Mosolyog, örvend, fel van villanyozva.)*

MITYÓK: És ha majd civil lesz az egész világ — akkor a költők is mind rendes polgáremberek lesznek!

CSENGE: Mért akarja maga a szegény költőket rendes polgárokká tenni? Rosszat akar nekik?

MITYÓK: Álljunk csak meg! Nem akarom én a sasokat és a vadászsolymokat szakajtókossárra ültetni, mint valami tyúkanyókat...

CSENGE: Csirkeköltőt, persze! Azt akar belőlük! *(Diadalmasan nevet, de nem rosszindulatúan.)*

MITYÓK: Távorról sem! A költő, kérem, leginkább egy szép ragadozó madárhoz hasonlítható!

CSENGE: Magától kitelik, hogy egy közönséges héjára gondol. *(Nevet.)* Drága barátom, remélem, nem haragszik!

MITYÓK: Dehogy! Maga a lelke mélyén becsüli a művészetet... s ez nékem elég. De hadd fejezzem be: nem figyelték még, mennyi félelme szaladgál a világban? Félig művelt, félig műveletlen. Félig ilyen, félig olyan. Nem, magamat se vonom ki ez alól! Az emberben sokkal több reked benne, mint amennyit a világ kér belőle! Ittak már olyan üvegből, amibe a dugó beleesett? A szánkhoz emeljük, kortyolgatunk s az a fránya dugó mindig odatolakszik az üveg nyakához. Csak egy-két picit kortyot enged nyelni... Valahogy így... Az emberben is egy ilyen dugó van. A világ dugója! Az nem engedi, hogy minden jót, ami bennünk van, odaadjunk a többieknek. Igaz, így a muslicáinkat se itatjuk meg! De az áldott nedűt sem! No hát, kérem: a költő viszont valami *egész!* Egész ember, egész szellem, Mert szabad. A költőnek mindig szabadnak kell lennie! Ez a foglalkozása! A kenyere! Az udvari bolondnak is elnézi a király, ha tiszteletlen. Mert a költő csak az igazság szépségét tiszteli, hölgyeim és uraim. *(Közben sétált, a lépcsőről is beszélt.)*

CSENGE: Mért csak a költők lehetnek szabadok? *(Ezt már majdnem komolyan.)*

MITYÓK: Majd egyszer minden ember költő lesz! Láttak a szabónál afféle próbababut, amire a ruhát ráadják? Így próbálják ki a költők saját testükön, szellemükön az ember szabadságát...

CSENGE: Szóval: felkutatják a terepet... *(Mosolyog, de nem gúnyos.)* Afféle felderítők. *(Bekap egy süteményt.)*

MITYÓK: Nagyon intelligens hasonlat!

CSENGE: Mi sem vagyunk éppen tökfilkók. *(Mormolva, elégedettsége leplezett.)*

MITYÓK: De kegyed nem szól. Untatjuk?

ERZSÉBET *(aki gyakran elmélázott):* Dehogy, dehogy. Tudja... csak úgy elmentem egy kicsit... az emlékeimbe... A szüleim házába sokan jártak... Művészembe-
rek is. Ide pedig... *(Alig észrevehetően legyint.)* Ez messze van...

MITYÓK: Akkor kegyednek nagyon jó, gondoskodó férje van!

ERZSÉBET: Miből gondolja? (Ránéz.)

MITYÓK: Ó invitált engem ide, hogy megfesse a szelmalmot. De most már tudom: főképp kegyednek akart társaságot, szerény személyem által... (Mosolyog.) Még ha nem is vagyok egy Rembrandt. De tudják, valóságos divat lett, hogy az emberek meg akarják örökíttetni a házukat.

CSENGE: Nem vicc! Én is láttam. Errefelé jövet szinte egymás kezéből kapkodták a piktor urat... Mert ugye egyik polgár se akar alábbvalónak tűnni a másiknál. (Ezt gúnyjal.) Apropos, lovakat nem füst? (Nem lehet tudni: ugratja vagy komolyan kérdi. Bekap egy süteményt.)

ERZSÉBET (rászól): Hadnagy úr, Mityók úr tájképet fest. (Korholó.)

MITYÓK: Minden lehet tájkép és minden lehet egyben csatakép. Don Quijote lovag a békés szelmalmot is harcias óriásnak nézte. Vagy egy levert vakolatú templom. Magán viseli a katolikus-református hitharcok nyomát. Egy csendélet is lehet csatakép. Bármi. Festettem én már házaspárt is, mert úgy éreztem: ez aztán a csatakép! (Mosolyog.)

CSENGE: Haha! Jóval biztat. Majd én töltök. (Ezt Erzsébetnek.)

ERZSÉBET: Hadnagy úr, kérdezte már, hol van a kisasszony?

CSENGE (kezében megáll a pohár): Igaz! Hol van a kisasszony?

ERZSÉBET: Mindjárt itt lesz. Folytassa, Mityók úr.

MITYÓK: Ha minden — csatározás, ergo: minden csatakép. Mert ahova az ember keze elér — nincs többé szűzi táj. A táj tehát attól függ, melyik oldalról nézem: a béke, a csend oldaláról, vagy az irtóztató történelem szemszögéből. Néha úgy érzem, már a pusztá pillantásom is bepisztítja a tájat. Bizony, vak festőknek kellett volna születnünk, akik képzeletbeli tájakat festenek.

CSENGE: Süket muzsikusról már én is hallottam! (Kölykösen, mint sokszor.)

ERZSÉBET (rosszallóan): Hadnagy úr.

MITYÓK (elengedi): Képzeletbeli tájat: a holdról, a sose látott csillagokról. Békén hagyni a füveket, a fákat, éljék magukban az életüket. Ahogy az isten megteremtette. (Kis szünet.) Nem beavatkozni a teremtés munkájába, nem. (Csendesen.) Amihez az ember hozzányúl — szent sose lesz többé. (Más hangon.) Asszonyom, kint hagytam a holmijaimat. Bevihetném az udvarra? Ma még festek is egy kicsit.

ERZSÉBET: Kinyitom magának a kaput. Egy pillanat, hadnagy úr. Van még sütemény! (Kínálón.)

(Kimegy az udvarra, Mityók az út felé. Kis csend.)

CSENGE: Milyen szép még most is ez az asszony. De ez a ház se kutya. (Körbejár, farkasszemét néz Széchenyivel, inkább játékból, kedvtelve tapogatja meg az erős falat, kopogtatja, fölmegy a lépcsőn, kinéz a harmadik szinti ablakon.) Micsoda kilátás. Nem is olyan alacsony ez a dombocská... Itt minden olyan monumentális... (Jön visszafelé.) Még ez a teknő is, mint egy csónak. (Lejön, iszik.) A feladatot végül is teljesítettem. Itt most már egy kicsikét pihenhetek. Várok egy ideig. Lássuk. Remélem, semmi baj nem lesz! (Nyújtózik.)

(Bejön Erzsébet.)

ERZSÉBET (tréfás harag): Össze fogunk veszni, hadnagy úr.

CSENGE: Szent isten, miért?

ERZSÉBET: Mert ugratja ezt a derék, érdekes embert. Képzelve, most is kesztyűben fog festeni.

CSENGE: Tiszti becsületszó, nagyon is respektálok. Tud egyet s mást, az látszik. (Ezt őszintén.)

ERZSÉBET: Felrázza a lelket, mint valami elhált párnát. Kevés manapság az ilyen. Mennyi szomorúságába kerülhet, hogy mások lelkét megpendítse. (Kis szünet.) Hadnagy úr. (Halk.)

CSENGE: Tessék, asszonyom.

ERZSÉBET: Ígérjen meg nekem valamit.

CSENGE: Szolgálatára, asszonyom.

(Kis szünet.)

ERZSÉBET: Jó messzire vigye innen a lányomat. Érti? Ahonnan szép leveleket tud írni az ismerősöknek. Mert egy levél, amit ebben a pusztaságban kapunk, azt jelenti ismét *másról* beszélhetünk. És nem önmagunkról kell hallgatnunk mindig. Messzire vigye. Cipelje el tisztí bálókba, színházba, korzóra, vegyen néki könyvet, legalább karácsonyra. Legalább! Öltöztesse szépen. Addig asszony az asszony, amíg öltöztetik. Vigye az emberek közé... Hadd irigyeljék őt maga miatt és magát ő miatta. A világ szeme mindig kritikus. S ez az árgus szem sokáig ébren tartja bennünk a fiataliságot. Nézze, kinek öltözködtem én, kinek olvastam én könyveket? A kacsáknak, a disznóknak... Mikor jött ide valaki, társaság. Talán most majd jönnek. Amikor kint veszély van, nagy veszély. De legalább most jönnek, legalább most, és én még így is — boldog vagyok. (Szeme könnyes. Csenge felszínessége most zavarttá válik. Szinte ijedten hallgat.) Tudja, mikor csevegtem én utójára ilyen dolgokról, mint most magukkal? Legalább őt esztendeje, hadnagy úr. (Felfigyel, mi nem fontos, hogy halljuk.) Hallja, durrognak a disznók. Látják a festőt dolgozni. Csevegнем kell velük. (Kisiet.)

CSENGE (egyedül): Furcsa beszéd. Hogy égett a szeme. Még mindig szebb, mint a lánya. Á, össze se lehet hasonlítani.

(Belép Pongrádi és Annus az út felőli ajtón.)

CSENGE: Ó, csakhogy megjött az én szép jóvendőbelim! (Kezet csókol.) Milyen remek színben van!

ANNUS (zavart): Kifújta a szél... (Tétova kézzel arcához kap, de keze lehull.)

CSENGE („Jópofán!”): Másfél hónapja nem láttam, de szavamra, mit sem öregedett! (Bejön Erzsébet, megdermed. Kezeit porolja.)

ERZSÉBET: Egy kis koricát dobtam... Ismerik egymást az urak?

CSENGE: Csenge Béla.

PONGRÁDI: Pongrádi.

ERZSÉBET (közben magához térve): Szeretnék a tisztelendő úrral valamit megbeszélni. Sétáljanak egy kicsit. (Annushoz.) Mutasd meg a hadnagy úrnak a környéket... A földeket is...

CSENGE (palástolva a lelkesedés hiányát): Remek! Én már úgymint *gyalogos* lettem, nehogy a *plebs* azt mondja: *lőhátról* beszélek vele. Jöjjön! (Karját nyújtja, Annus zavartan fogadja el, kilépnek az út felé. Kis csend.)

ERZSÉBET (mintha utánuk küldené a mondatot, persze kettejükre érti): Egyenruha. Minden egyenruha vonzó. Még a *csendöröké* is. Vajon miért bolondulnak érte úgy a nők. Talán mert külső és belső fegyelmet sugall? A másik fegyelme viszont akadály előttünk. Az akadály persze erőfeszítést kér. (Kis szünet.) Az erőfeszítéstől pedig jobban dobog a szív. (Nem szenvedélyes, inkább kicsit kopog a logikája.)

PONGRÁDI: Elhoztam az új imakönyvet. (Leteszi az asztalra.)

ERZSÉBET (felveszi): Köszönöm. A régi már nagyon elrongyolódott. (Mintha egyébről is beszélne.) Hátha ezzel több szerencsém lesz.

PONGRÁDI (mindvégig egyszerűen nem akarja észrevenni a szöveg mögöttesét, ez azonban erőfeszítésébe kerül): Bocsásson meg, hogy nem küldtem el hamarabb, de az utóbbi napokban sokat kellett a híveimet nyugtatgatnom...

ERZSÉBET (merően): A híve vagyok én is.

PONGRÁDI (mint fent): Mondta Annuska, hogy talán esküvő lesz... (Félig kérdés.) (Kis csend.)

ERZSÉBET (más oldalról közelít): Lesz itt árvíz, tisztelendő úr? (Nézi, ám a másik nem állhatja tekintetét.)

(Apró szünet.)

PONGRÁDI (hangjában először nyíltabb ingerültség, ezzel akarja levezetni iménti feszültségét, már rég szeretné másra terelni a szót): Drága Erzsébet asszony, én.

nem vagyok Jóisten. A jelek mindenképp azt mutatják, hogy valami készül. Nyüzsgő az egész város, a környék: majdnem teljes a készenlét. Szinte hihetetlen, de a városházán állandó szolgálat lesz. Vagy már van is. Képzeld, e napokban bárki beléphet oda, akár a templomba. Milyen szomorú, hogy csak akkor léphetnek be a szerencsétlenek hozzájuk, amikor az urak is félnek a veszélytől. Mások soha, se előtte, se utána — soha. (*Maga elé.*) Nem tanultak semmit a templomoktól. Semmit.

ERZSÉBET (*érzi, hogy a másik mindenről hajlandó beszélni, csak egyről nem*): Vigaszra van szükségem.

PONGRÁDI (*enyhe zavar*): A Tiszának előbb át kell zúdulnia az egész városra, hogy azután ideérjen. Ha ideér egyáltalán. Ez azért... elég vigasztaló. (*Nagyon óvakodik bemenni az „asszony utcájába”.*)

ERZSÉBET (*közel lép, suttog*): Én más vigaszra várok.

PONGRÁDI (*szinte kővé mered, sápadt*): Mit... mit akar tudni?

ERZSÉBET: Hogy az árvíz elviszi az én eddigi életemet vagy nem? Kezdek újat egy — régi ember oldalán? Egy tiszta, új életet, mintha *egy frissen gyalult gyúródeszka lenne a világ*, amelyet liszt és tészta még sosem ért. (*Ezt öngúnyjal.*)

PONGRÁDI (*alig észrevehetően húzódik el a túl közel állótól, nem akarja vállalni a jelképeket, szárazon, kiábrándítón mondja*): Az árvíz bizonyos értelemben mindig *tabula rasá-t* jelent. Árvíz után a tábla tiszta lesz, a nullapontról kezdődhet minden. (*Megjegyzés: a pap eme tartózkodása sehol sem komikus, még enyhén se, inkább mély szorongást árul el, olykor szálnalmas is lehet — villanásnyira.*)

ERZSÉBET (*megragadja a kezét*): Ezért vártam. Hogy reményt adjon. A semmitől akarok indulni, érti már?

PONGRÁDI (*szinte nyersen kapja el a kezét*): Nem értem! (*Körülmutat.*) Innen induljon! Csak *innen* indulhat! (*Más hangon.*) Miért hívatott?

(*Kis csend, Erzsébet kissé kijózanodik.*)

ERZSÉBET: Nem is sejt?

PONGRÁDI (*sápadtan, de határozottan*): Nem. (*Ebben a „nem”-ben az is benne van, hogy „és nem is fogom, nem is akarom megérteni”. Az asszony azonban ezt a színt nem érzékeli.*)

ERZSÉBET: Hogy magától kérdezzek valamit. Amit mástól nem kérdezhetek.

PONGRÁDI (*süندisznóállásban*): Mit?

(*Apró szünet.*)

ERZSÉBET: Ha nem lenne árvíz — mi vajon nem tudnánk elsodorni saját életünket? Mi nem tudnánk egyedül is elvégezni azt, amit a természet és a Jóisten küld ránk? (*Maga elé.*) S ha nem lenne ilyen veszély, sem árvíz, sem tűz, sem betegség — meddig húznánk, meddig bírnánk húzni az igát... vajon a halálos ágyig?

(*Csend.*)

PONGRÁDI (*halkabban*): Ezért hívatott?

ERZSÉBET (*szinte csodálkozva*): Nem elég? (*Majdnem kislányos.*) Látni szerettem volna. És megmondani: én ettől a veszélytől függetlenül is — már eldöntöttem a sorsomat.

(*Kis csend.*)

PONGRÁDI (*egész halk*): Mire szánta magát? (*Szorongva.*)

ERZSÉBET: Férjhez adom a lányomat. És utána nem akarok itt és így megöregedni. Nem akarok *hamar* megöregedni.

PONGRÁDI (*majdnem szédtült*): Mit akar?

ERZSÉBET: Ha Annus férjhez megy — elválok az uramtól.

(*Csend.*)

PONGRÁDI (*döbönt*): Ez... ez lehetetlen. A Szentegyház előtt... erre semmiféle bontó indok... semmiféle...

ERZSÉBET: Volt, van és lesz. És maga is segíteni fog.

PONGRÁDI (*meredt*): Én?!

ERZSÉBET: Nem akarja?

PONGRÁDI: Miért?

ERZSÉBET: Miért? (*Kis szünet.*) Ezelőtt öt évvel ismerkedtem meg az új pappal. Gyanútlanul jártam a templomba. Gyanútlanul, de sokat beszélgettem vele. És pontosan hat és fél hónap múlva egy délután a paplak hátsó verandáján letérdelt élelem, mint a Szűzanya-szobrok elé...

PONGRÁDI (*szinte kiáltva*): Ne!

ERZSÉBET: Muszáj! (*Majdnem hideg a hangja.*) Ez a pap azt mondta: hajlandó értem levetni a reverendát. Hogy vele ilyen nem történt, lehet, az ördög szállotta meg. Nem tud uralkodni magán. Ha kell, vállal minden üldöztetést. Akár meg is szökne, velem és gyermekemmel. Ha kell — más országba. Egyre fantasztikusabb terveket mondott, lázas szemmel, mint a csodalátók.

PONGRÁDI (*mélyen szakad fel*): Istenem!

ERZSÉBET: A terv hízelgett, csak egy volt a baj. Én még nem szerettem őt. Egy kicsit még vonzódtam az én mindenre kapható uramhoz. Nem, szerelem nem volt soha, de a foglya voltam, mert éreztem: dombokat mozdítana el értem. Szó szerint véve. És a büszkeségemet akkor még sosem bántotta, sőt — bálványozta. A tisztelendőt inkább afféle kicsit nevetséges szoknyás hímnek tartottam, akinek tetszik, ha a reverendát meg nem közelíthetőnek látják és így megszedülnek a lányok, asszonyok.

PONGRÁDI: Esküszöm!

ERZSÉBET: Ma már tudom, hogy ez a pap sose volt ilyen. Legalábbis attól fogva, hogy engem szeretett. De én akkor kinevettem ezt a papot. Éppolyan elérhetetlen akartam lenni számára, amilyen megközelíthetetlen ő volt az asszonyképnek. És ez sajnos vagy nem sajnos — sikerült. A pap átkérte magát valami faluba. Majdnem három évig volt ott s egy szép napon, közel két éve visszajött. Közben én... egyre gyakrabban szerettem volna látni. Hiányzott! De szégyelltem magam és félttem: visszaadja azt a nevetést. Pedig: éreztem, még mindig szeret. Mert menekül a szeme. (*Egyszer sem nézett Pongrádira.*) És tudtam: már én is szeretem őt. (*Ránéz.*)

(*Csend.*)

(*Pongrádi úgy áll, mint egy szobor.*)

Ott ácsorogtam templomozás előtt félórakkal hamarabb. És utána is legutolsónak mindig én mentem el. Vártam valami jelt. Kinlódtam. Megfizettem. Irigyeltem az oltárt, amit olyan kitartóan nézett, mert tudtam: ez az oltár valamikor én voltam magának.

(*Kis csend.*)

Hát ezért.

PONGRÁDI: Nem fogok hinni magának. (*Szintelen a hangja.*)

ERZSÉBET: Gondoltam én, hogy a papban talán jéggé vált az érzés, de azt is tudtam, ha valamit ablak közé teszünk, és az megfagy — frissen marad, és frissen várja az olvadást. (*Más hangon.*) Már megbocsásson, hogy mindig a konyhából veszem a hasonlatokat. Remélem, nem sokáig.

(*Kis szünet.*)

PONGRÁDI: Akkor én a templomból veszem. A templomokat lehet restaurálni. De van, amit soha. Vétkes a gondolata — ez a válaszom.

ERZSÉBET: Vétkes? Ezelőtt öt évvel is vétkes lett volna? (*Döbönt.*)

PONGRÁDI: Akkor nem kellett gondolkodnom. Hirtelen jött minden. És a maga nevető, hosszan nevető visszautasítása fölmentett minden töprengéstől.

ERZSÉBET: Nem szeret? (*Merően. Már-már támadóan. Viselkedésében kis eszelősség.*)

PONGRÁDI (*mint aki már meglelte a hangot*): Én — igen.

ERZSÉBET (*karját, mintha ölelésre nyújtaná*): Hát akkor?

PONGRÁDI: Az idő — az nem szerette magát, Erzsébet.

ERZSÉBET (*egyre konokabbul, már-már álomvilágban*): Pedig én is elterveltem, mint maga akkor. A kincs, ha mélyre ásták is, felhozható. És én segíték felszínre hozni. Itt az ideje, hogy olyat tegyünk, amit megemleget a város, a vármegye, az ország... Amire emlékeznek száz évek múlva is. Ki a sárból, ki!

PONGRÁDI: Isten adja, hogy felébredjen álmából. Maga nem hiszi el, hogy öt év óta bennem is változhatott valami. De a változás éppúgy isten akarata, mint az állhatatosság. Ezt nem érti?

ERZSÉBET: Milyen jó, hogy nem maga beszél. (*Messze néz.*)

PONGRÁDI (*szinte nyersen „ébresztgeti”*) Hát ki?

ERZSÉBET: A szószék. Az imakönyvek.

PONGRÁDI: Figyelmeztetem: rossz lesz az ébredése!

ERZSÉBET: Akkor azt mondta nekem: asszonygyűlölő pap volt világléteében, asszonycsúfoló pap. Azok közül való, akik legszívesebben felhajtának a némberek pendelyét, hogy megkorbácsolják... (*Majdnem közönséges.*) De én tudtam: engem csupán tehetetlenségében verne így... Az elérhetetlen szerelem nagy tehetetlenségében.

(*Kis csend.*)

PONGRÁDI: Nem vonz az elérhetetlen többé. Elégedett vagyok.

ERZSÉBET: Vannak asszonyai? Úgysem szereti őket.

PONGRÁDI: Én leszek az új püspöki titkár.

(*Erzsébet ránéz, halkán nevetni kezd.*)

ERZSÉBET: Szegény ember fiának, ha okos, mentsvára az egyház. Maga mondta — régen. Biztonságot ad, mint ez a szélmalom az én erős, vad akaratú uramnak. De nekem is van mentsvárom, tisztelendő. A veszély, ami talán közeledik. Ez a veszély az én szabadságom, mert elszántságot ad.

PONGRÁDI: Ébredjen! (*Körülmutat.*) Itt van mindhármójuk életének az értelme! És maga nem fogja eldobni magától, amit végül is a teremtő adott! Nem hagyom, én nem hagyom!

(*Erzsébet, mint imént többször is, nem akarja a másikat hallani, csakis saját benső hangjaira figyel.*)

ERZSÉBET: Nem hallom magát, milyen jó, hogy nem hallom magát. (*Megragadja a pap kezét, majd fejét magához rántja, erősen szájon csókolja.*) Nekem saját visszhangom van, tisztelendő, saját visszhangom!

PONGRÁDI (*szinte dühödtt, saját gyengeségére is*): Az Úr visszhangjai vagyunk! (*Már-már ordítja.*)

(*Kis csend. E hangtól Erzsébet meghökken.*)

ERZSÉBET: Képmutatók! (*Megvetés.*)

PONGRÁDI (*most már nem tud parancsolni magának*): Képmutató, én? Amiért magának itt és most jut eszébe, ami ezelőtt öt évvel és ott lett volna esedékes? (*Majdnem eltorzul az arca.*) Az én eszemet ez meghaladja, esküszöm!

ERZSÉBET: Maga engem ma is éppúgy szeret, mint akkor. (*Csendes meggyőződés, ártatlan arc. Nekünk is ez kell hogy legyen a gyanúnk.*)

PONGRÁDI: Nem! És nem is akarok többé megtévedni — soha!

ERZSÉBET (*ránéz*): És mint — püspöki titkár? *Ha én akarom: a szakácsnője is lehetek. Örök szeretője. Ha én akarom.*

PONGRÁDI (*kitör*): Kapkod fűhöz-fához! Mert valami történt. Megesküdnék, valami történt. És megjíedt valamitől. De én nem leszek ama szalmaszál magának. Vélem az Istennek más tervei vannak! (*Kiabál. Már-már durva.*)

ERZSÉBET: Vélem pedig az, hogy férjhez adjam a lányomat és ahhoz szegődjem...

PONGRÁDI (*közbeváág*): Férjhez akarja adni azt a lányt ehhez a tisztecskéhez, csak-hogy maga szabad lehessen... de miféle szabadság az, amit a másik boldogtalan rabságával szerünk?!

ERZSÉBET (*majdnem nyugodtan, bár roppant feszült*): Nem fog megbántani. Önző vagyok. Negyvenöt évesen a húszéves lányommal szemben. Önző. (*Most már*

nem bírja, halkan sírni kezd. A férfi szinte megsemmisülten áll, de csak néhány másodpercig, majd ismét kitör.)

PONGRÁDI: Csillapodjék! Nem tűröm, hogy értem sírjon. Nincs oka rá! Nincs oka és nem igényelem!

ERZSÉBET *(a könnyein át)*: Nem magát siratom. Eszembe jutott az uram. Mennyire megvetem, mennyire. És mégis — mennyire hasonlítok hozzá.

PONGRÁDI *(kissé nyugodtabban)*: Ez nem igaz.

ERZSÉBET: Csak ő tud ennyire halálosan akarni. Ő mondja, ő hiszi mindig, hogy semmi sem változik körülötte. Hogy holnap is ugyanaz lesz az értékes, ami ma is drága nekünk. Ő. Az én uram. *(Hangjában furcsa szín. Megadás, talán a hasonlítás eme törvény előtt? Lehajtja fejét.)* Én rendbe akartam tenni itt mindent. A lányom életét, a sajátomat. Mert most már egyre tisztábban érzem a veszélyt. Nemcsak ez az árvíz. Ahogy elperegetek az évek, ahogy múltott ez a század, mindjobban nyomasztott a világ. Már a napfény se a régi. Inkább olyan, mint a sárga tej vagy a méz. Valamikor olyan volt mint a napraforgó: olyan ricsajos sárga. A levegő is nehéz, nem érzi, drága szerelmem? Mintha közelednék valami a nagy, üres semmiből. Mindezt én már jól érzem, édes, kimondhatatlan szerelmem. Hát arra gondoltam: abba kell kapaszkodni, akit szeretünk. Nekünk kell összefonódnunk. Élni még lehet azzal is, akit gyűlölünk, de véle meghalni borzasztó igazságtalanság. *(Hosszabb idő óta csak most néz rá.)* Gondolkodjék. Még nem késtünk el. Én reménykedem...

(Csend. Indulni készül, de kintről erős lábdobogás, Pali ront be az út felől, lihegve.)

PALI: Hál' istennek, hogy itt van, tisztelendő úr! A víz... taréja... már a töltés tetejét sepri...

PONGRÁDI: Oda kell mennem! *(Megmozdul.)*

PALI: Ne menjen sehova! A szél erősödik. Vihar lesz! Mire odaér, biztos, hogy átcsap a víz. Nehogy odamenjen, ha kedves az élete. *(Megfogja karját.)*

ERZSÉBET *(már kezd ocsúdni)*: Üljön le... Pali bácsi...

PONGRÁDI: Igyék egy kortyot. *(Tölt neki, Pali ülve iszik. Csak ő.)*

ERZSÉBET: Az uram? *(Hangja fakó. Kiegett.)*

PALI *(kicsit kifújta magát)*: Ezért jöttem. Több helyen is dolgunk volt a városban. Gazdám a korcsmába is betért. Ivott és kiabálta a szekérről, hogy mindenki gyűjön az ő házába, mert ott biztonság van. Az emberek csak álltak a kis motyójukkal, oszt bámulták. *(El-elakadva beszél.)* Az én gazdám meg, mintha az országgyűlésben beszélt volna, úgy kiabált a szekérről. Útközben talákoztunk két afféle rosszírú Völgy utcai lánnyal, kiket minden készenléthe helyezett bárka mellől elkergettek. Ekkor a gazdám azt kiáltotta... *(Eltikkad, most Erzsébet tölt neki. Krákolgva iszik.)* Azt kiáltotta: Kérész Papnál van emberi jóság, gyertek, szegény lányok. S felültette őket. Aztán bement a varrónőhöz a menyasszonyi ruháért. Az meg úgy nézett rá, mint a... De a gazdám addig akaratoskodott, míg nagynehezen előkereste a ruhát a batyuból. Többen nevettek rajtunk, csúfolódva, de keserűen, hogy mi menyasszonyi ruhával jövünk, mert egy kicsit kilógott a papírból... Erre a gazdám még dühösebb lett. Vágtában mentünk a töltés felé, ahol elég kevesen dolgoztak. Közülük akart néhányat felvenni a legények helyett. Ki jön hozzám molnárságot tanulni, mert a kenyér ilyen időkben is kell ám — kiabálta. De a verbuválás nem sikerült, elkergették, én meg a lovak közé csaptam, de a szekér akkorát ugrott, hogy én kiestem a töltés oldalán. Szerencsére egy másik szekérig tudtam futni, amelyik felvett... ő meg... ki tudja hol jár...

PONGRÁDI *(suttogva)*: Uramisten, kezd a pokol elszabadulni.

PALI: Ha már el nem szabadult! A töltésen elégedetlenek a bérükkel. Az utcán egy-egy polgár nagy hangon azt kiabálja: miért nem gondoskodott a város eddig a védelemről? A másik meg a kormányt hibáztatja... És hogy miért mindig Pallavicini grófra, meg a Kende Kanut-féle képviselőkre hallgatnak? Nagy a vitatkozhatnékjuk, a vihar meg itt a nyakunkon... Én is rohanok haza az

enyémhez... Csak azért jöttem, hogy elmondjam, mi történt. Ha megengedi. *(Tölt, iszik, gyorsan.)* No, Isten velük! Jól vigyázzanak! Ahogy tisztul a helyzet, megjövök én is!

(Elsiet.)

(Csend.)

ERZSÉBET: Meggyónok, tisztelendő. *(Hangja élettelen.)* Bocsássa meg Isten a vétkeket. Muszáj volt arra gondolnom, amit nem tudtam kikerülni... akárhogy is akartam... Ha az uram odaveszne, ejtenék-e érte könnyet és nem lenne-e jobb... valamennyiünknek?

PONGRÁDI: Hallgasson! Elég volt! Elég!

ERZSÉBET: Isten sugallta, hogy a veszélyben idehívjam. Mégis van sejtelem ezen a földön. Azt akartam, itt legyen. Ne a szószerk magasan, ne csillogó miseruhában, itt mellettem... Boldog vagyok.

(Kint székérgörgés, lovak csengője szól.)

PONGRÁDI *(látható, elernyedő megkönnyebbüléssel)*: Megjött! Mégis megjött. Hál' istennek. *(Ezt mormolja.)*

ERZSÉBET *(már-már gonoszul)*: Várja, mint a megváltóját. De ez Dőfös Imréék szereke. Ismerem a csengőjéről. *(Ránéz.)* Szeretné, ha ő jött volna?

PONGRÁDI *(szinte reménytelenül)*: Elveszíti magát, Erzsébet. Elveszíti.

ERZSÉBET *(merően, elszánt szerelemmel)*: Lesz, aki megtalálja.

(Bejönnek Dőfösök: Imre és Piri. Az asszony kezében pólyaszerű batyu.)

DŐFÖS: Szervusz. Dicsértessék. Tudom, Erzsébet, tudom, hogy az urad nem örvend nekünk. *(Meg akarja előzni az elutasítást.)*

ERZSÉBET: Gyertek beljebb! Üljetek le. Egy kis pálinkát. *(Tölt, mindenki hozzányúl, csak Pongrádi nem: észrevétlenül hátrébb húzódott, amikor bejöttek: a lépcső szemközti fal felé eső oldalához, később alig látszik. Ez a visszahúzódása természetes: mint aki nem akar zavarni a családi megbeszélésen.)*

PIRI: Egy-két hullám, istenem, már át is csap a gáton... a kertünk aljában már gyűlik a víz, a sövény alatt. *(A batyut leteszi a lócára.)*

DŐFÖS: Még szerencse, hogy a marháimat a múlt héten elhajtattam...

PIRI: A Tisza még sehol se törte át a gátat. Ez a víz, mintha máshonnan jönne. Még a föld alól is. Jaj istenem. *(Keresztet vet.)*

DŐFÖS: Arra gondoltunk, ti mégis távolabb s magasabban vagytok. Ide nemigen szokott elérni a víz.

PIRI *(ijedten, mint aki már nem emlékszik pontosan)*: Te Imre!

DŐFÖS *(megrezzen)*: Mi az?

PIRI: A varrógépet feltettük a szekérre?

DŐFÖS: Fel... az isten...! Már megbocsásson, tisztelendő úr.

(Pongrádi azonban, mintha ott se volna.)

PIRI: Arra gondoltam, majd varrogatok itt nektek valamit, ne éljünk a nyakatokon haszontalanul. Meg aztán el is foglalja magát az ember. Én, amikor Imre odavan a vármegyénél vagy Pesten, mindig varrogatok, úgy megnyugtat. Olyankor nem gondolok semmi rosszra.

DŐFÖS: Mi rosszra gondolhatnál? A politikus ember kenyere a jövés-menés. Vittelek én téged is, elégszer.

PIRI *(szinte gépiesen)*: Vitt, vitt, ami igaz — igaz: nem panaszkodhatok.

(Kintről székérgörgés. Piri összerezzen, felkapja a batyucaját.)

ERZSÉBET *(halkan, rezdületlen arc)*: Most már előjöhét, tisztelendő úr.

(Kicsapódik az ajtó, Piri mégjobban megöleli a motyóját. Elöl jön Kérész Pap, nem részeg, de jól láthatóan csillog a szeme a mámorosságtól, tessékeli a két leányt, Dőfös észrevehetően nem mutatja arcát. A gazda úgy tesz, mintha Erzsébeten kívül mást nem látna.)

KÉRÉSZ PAP: Tessék, kisasszonyok, tessék. *(Reverenciálisan.)* Erzsébetem! Bemutatom néked Varsa Julianna és Térdellő Mária kisasszonyokat! Jól mondom? *(Ebben van egy kis színház is.)*

VARSA (*elfogódott*): Engem... igazából Koszorús Juliannának hívnak, a barátnőm Fótos Mária. Ezt a másik nevet... csak ránkragasztották...

KÉRÉS Z PAP (*mint egy vádoló*): És ugyanazok az urak ragasztották rájuk, akik most nem engedték őket még a bárkák közelébe se! A boszorkányperek óta Szeged városában ilyen szegény nem esett. Én ezt végignéztem s azt mondtam ennek a két szegény teremtsenek: jöjjenek hozzánk, lássák azok a városatyák, lássa a szegedi nép, hogy akad még ezen a kis Magyarországon egy-két Noé bárkája: s az egyik épp az én házam, (*Erzsébet felé*) a mi házunk. (*Iszik.*) Erkölcösös ház, így hát itt álszemérem nélkül menedéket kaphat az is, akit okkal vagy oktalanul rossz hírbe keverték. Ennek megítélése nem a mi dolgunk. Nekünk is megvannak a saját törvényeink. Emberek vagyunk és magyarok. Az féljen őket befogadni, akinek van szégyellnivalója... (*ezt, mintha Dófös felé*). Márpedig a városatyáknak úgy látszik volt, mert nem gondoskodtak róluk. Nekünk viszont nincs. Fogadd hát Erzsébetem a te szép lelkeddel őket igaz szeretettel!

(*Kis csend.*)

ERZSÉBET (*őszintén, szívéllyességgel, ami nyilván nemcsak nekik szól*): Isten hozta magukat! Ez a ház végre tele van társasággal. És méltó társasággal... (*Körülmutat. Gúny nélkül.*) Mindjárt megmutatom a szobájukat.

VARSA: Én... mi... nem is tudom, hogy háláljuk meg. Higgyék el, olyan szörnyűséges volt, ahogy azok az asszonyok ordítottak ránk, hogy mit keresünk a csolnakok körül. Hogy számunkra nincsen hely, nem vagyunk a listán. Úgy kiabáltak, mintha valakinek az urát valaha is... (*Dófös egyre észrevehetőbben nem mutatja arcát.*) De hiszen mindenki tudja, hogy a mi díszkréciónk... nekünk a díszkréciónk — a kenyérünk. És hozzánk Pestről és Bécsből jöttek az urak. (*Semmi közönségesség, de humoros árnyalat sincs szövegükben, viselkedésükben: inkább nagy riadtság.*)

KÉRÉS Z PAP (*mintha Dófös felé*): A bécsi kapcsolatokra ebben a házban nem szoktak hivatkozni, kisasszony. Különben minden rendben van.

TÉRDELLŐ: Mi még... soha nem láttuk ilyennek az embereket. Mi nem vagyunk hibásak semmiért... hogy Szegeden vagyunk. Kutat is oda építenek, ahol vizet isznak. És nem hiszi el senki nekünk, hogy nem a kút vizéről jut eszébe az embernek az ivás. (*Halkan szípig.*)

VARSA (*megsimogatja*): Nyugodj meg, kedvesem. (*A többiek felé.*) Olyan faragatlanok voltak. Különösen vele. Olyan faragatlanok... Ne sírj.

ERZSÉBET: Menjünk föl, kisasszonyok. Gyere Pirikém, úgyszólván kell valami harapnivalót készítenünk. Gyere. Jöjjenek! (*Ó gyorsan indul, a többiek utána. Piri még babráll a batyun, ezért hátrébb marad.*)

PIRI: Imre, a holmikát a szekérről...

KÉRÉS Z PAP: Látom, az egész bútort elhoztátok. (*Majd az asszony cókmojkjára.*) Mi ez a pólya, Piri? Csak tán nem babáztál le vénségedre? (*Megnézi.*) Csipke! Az kell most: csipke! Csipkegyerek. (*Gúnyos játékoság.*)

(*Dófös fojtottan hallgat. Még mindig nem fordult meg.*)

PIRI (*halkan*): Hova jöjjön az ember, ha nem a rokonhoz. Bajban ismerzik meg a rokon... (*Piri szeme Imrére villan, de érzi: annak maradnia kell.*)

KÉRÉS Z PAP: Persze, a ti bajotokban. Menjél Piri, menjél. Menjen föl maga is, tisztelendő úr, vigasztalja meg ezt a szegény asszonynépet! (*Enyhe gúny. Pongrádi Pirit előreengedve indul. Ők is eltűnnek. Fojtott csend.*)

KÉRÉS Z PAP: Nagyba fontoskodnak a városatyák. Te hogy nem vagy ott? (*Nem néz rá, Dófös sem rá.*)

DÓFÖS: Csak Pirit akartam elhozni. Ha itt az ideje — tudom, mi a kötelességem.

KÉRÉS Z PAP: Túl sokat ne időzz, te fontos ember vagy. Meg aztán idetoppant ez a két szegény teremts is. Még felismernek, oszt mit szól a te Piroskád? (*Emlé-*

kezetön, lappangó durvasággal, kajánul. Úgy mondja a versikét, mint ami régi közös emlékeket idéz.)

Jól szorítja ez a Varsa,
szorítását isten tartsa.
Soká tartsa Varsa Julis —
felül, de pláne alul is.

Emlékszel még? Ez volt az indulónk, he? De neked inkább az elkésett Kossuth-nóta kellett. Hát Térdellő Marisról —, arra se emlékszel?

Harisnyában, cipellőben,
haptákban és heverőben —
imádja Térdellő Maris:
szíve van annak alul is.

Hű, micsoda újság vót neked ez az egész... a te Pirikéd után. Te mesélted. Na, mi van? Nem szólsz? *(Nyilvánvaló: nagyon meg akarja alázni.)*

DÓFÖS *(végtelenül feszített úruralommal)*: Igen, én is jártam hozzájuk. Volt, aki a főbejáraton ment hozzájuk, mint én. És volt, aki a hátsó kapun. Mint a politikába is.

KÉRÉSZ PAP: Te a főbejáraton mentél, de a bécsi urakkal. Hadd higgye mindenki: te csak épp kalauzolod a vendégeket, neked semmi közöd a dologhoz, te csak épp nőt szerzel nekik s máris rohansz haza a te varrogató Piroskádhoz. Falvédő! *(Most is, mint mindig, elnyújtva.)*

DÓFÖS: A két lányt te mutattad be nekem.

(A gazda tölt, mindkettejüknek, nem koccintanak, isznak.)

KÉRÉSZ PAP: Szép, hogy még emlékszel rá. Megesett a szívem a te nagy testi nyomorúságodon. Mert nemcsak kölcsönt adtam, nemcsak voksokat szereztem neked, hanem kurvákat is. Akkor még őszinte voltál, hát siránkoztál egy sort, hogy a te kis meddő feleséged olyan, mint a pergamen. Fűrészpóros annak az öle, így mondtad. Én magamban még le is néztelek ezért, mert nem szeretem, ha az ágyát kifecsegi a férfiember...

DÓFÖS: Akkor még apámnak, meg bátyámnak éreztelek.

KÉRÉSZ PAP: Igen, akkoriban még nagyon alázatos tudtál lenni. Akkor még Kódus Dófösnek hívtak a választóid. Aztán lett belőled Parádés Dófös — az én segítségével! És attól kezdve te elfelejtkeztél a te öreg tanítóról. Bécs kiverte a fejedből azt, ami errefelé van. A régi emberek arcát! Most mért nem vagy Bécsben. Vagy Pesten, Párizsban... Míg én építettem, ti flancoltatok. Mi takarékoskodtunk, ti meg még ki is röhögtetek. Dínom-dánom a pesti urakkal, vadászgatás, hátha lecsöppen valami új pozíció. Így volt? Elárultad te a régi, öreg tanítodat, Imre! Nem is egyszer!

(Dófös szeme először villog. Felugrik.)

DÓFÖS: Ebben az országban magosabb politika nélkül egy lépést se lehet tenni!

És aki ezt nem látja: az vak, érted, mind a két szemére!

KÉRÉSZ PAP *(komoran)*: Úgy? Én pedig azt mondom: franc való a tőzsérnek, nem a politika!

DÓFÖS: Akkor mi való? A kussolás? Hogy az ezer meg ezerholdasok diktáljanak mindent? Nem ott kell lennünk mindenütt? Különben kihagynak bennünket mindenből, lenéznek, mit régebb a koszos jobbágyokat! Akik még írni se tudtak. Hát mindig a főurak szabják itt a törvényt, mi pedig csak bólogatójánosok legyünk? Nahát akkor... akkor mi való nekünk, Kérész Pap Dániel?!

(Kis csend.)

KÉRÉSZ PAP *(az arcába)*: A pénz! *(Egész vulgárisan.)*

DÓFÖS *(rábámul)*: Politika nélkül pénz — nálunk? És bárhol!

KÉRÉSZ PAP: Persze, Bécs a pénzéért politikát kér tőletek, de olyan politikát, amelyet ő akar! És nem veszitek észre, hogy ugyanazt a pénzt kapjátok tőle vissza, amit a ti zsebetekből lopott ki az átkozott város! Ti pedig úgy tesztek,

mintha a legnagyobb üzlet a világon Bécs lenne, Bécs! Vakok vagytok vagy gazemberek. (*Majdnem köp.*)

(*Kis csend. Döfös olyan izgatott lesz, hogy egy poharat majdnem szétmorzsol.*)

DÖFÖS: Hát ide figyelj! De jól nyisd ki a füled, mert soha többé nem mondom el. Eddig se mondtam, s ha valakinek elmesélnéd: letagadom, mert nincs tanúd rá. Ide figyelj, miért járok én a kedvükben. De jól figyelj. Mondjuk, te be vagy zárva egy várbörtönbe. Egyedül. Az örök pedig sokan, túlerőben. Akkor mit csinálsz? Támadsz? Felmorzsolnak! Sem pereged, sem ágyúd. De mégis van valamid. Van borod és vannak szajháid! Akik akkor is kurvák maradnának, ha maga az Úristen szállna le a földre. Mert ilyen mindig lesz. A vériben van. Na, ha te ezt tudod, hogy ennyid van, csak ennyiből gazdálkodhatsz, akkor mit csinálsz? Berugatod az öröket és szajhákat hozol nekik. S amíg ők részegek, amíg cicáznak, te szépen dolgozol a magad jövőjén: reszeled a rácsokat, lazítgatod. Terveken gondolkozol. Az ország sorsán töröd a fejed, amíg ők mulatéroznak. Hát ezért járok én a bécsi urak kedvében! Megfizetni az adót, mint régen a töröknek, akik ellen egész Európát védtük, hogy békén hagyjon, hogy ne nyúljon a családodhoz, a jószágodhoz, a hitedhez és a gondolataidhoz! Hát ezért! Tömd be a szájukat jó falattal, hogy ne adhassanak parancsot! Rugasd be őket, hogy ködös legyen a szemük s rogyadozó lábukkal ne üldözhessenek! Adj a derekuk alá lotyót, hogy ne mozduljanak ki a szobájukból s alkalomadtán rájuk gyűjthasd a házat! Hát ezért járok én a bécsi urak kedvében! Meg néha a magyar főurak kedvében is! (*Kis csend.*) De te, Dani, elfelejtettél politizálni, azt a kicsit is elfelejtetted, amit tudtál valaha.

(*Csend.*)

KÉRÉS PAP (*halkabban*): Falvédő. (*A képre mutat.*) Széchenyi óta, na mondjuk, még Kossuth óta is — itt nincs politika. Csak úgy csináltak, mintha lenne. Ját-szotok, mint mikor a gyermek utánozza a felnőttet. Ez a válaszom.

DÖFÖS (*kis szünet után*): De a gyermek addig utánozza, amíg maga is felnő. (*Kis szünet.*) Könnyű kívülről szidni a politikát, ha ti magatok nem tesztek semmit. A bőrünket mi visszük vásárra, és ha sikerülne valamit elérnünk — ti vernétek a legjobban a melleteket, hogy minden a segítségetekkel történt. A ti segítségetek, tudjátok mi volt? Az, hogy álltatok, bámultatok és időnként szitkozódta-tok. Nem mondom, néha az is segítség, ha valaki legalább nem áll az útba! Hát nekem ne emlegesd se Széchenyit, se Kossuthot, mert neked sose kellett 48, még az emléke sem, te 67-re esküdtél fel: nem a szabadságharcra, hanem Bécs-csel a kiegyezésre.

KÉRÉS PAP: Jól látod! Nekem nem a harc tetszett jobban, hanem a kiegyezés. A kiegyezésre esküdtem fel *magamban*, Bécs nélkül. (*Dac.*)

DÖFÖS (*rámered*): Te komolyan gondold, hogy szabadságharc nélkül lett vón ki-egyezés?

(*Kis csend.*)

KÉRÉS PAP: Jöttél, hogy szédítsd a fejemet. Ezt tudjátok, meg azt, hogy szana-szét szaladjatok, ha egy kis veszély adódik. Most hol vannak a híres távoli urak, akikkel eddig olyan nagy barátságban voltatok? Hol? Mindenki elfut, mint pat-kány a merülő hajóról! Épp te voltál az, aki a szép szónoklatokat tartottad a vármegyében, hogy ilyen meg olyan biztonságos lesz majd a vízügy! S most hol vagy? A házamban!

DÖFÖS: Csak Pirit hoztam el, mindjárt elmegyek!

KÉRÉS PAP: Szónokolni, meg utazgatni. Újságok, ünnepségek, hogy tátott szájjal hallgassanak, de tenni — semmit. Értem mit tettél? Minden kérésem elől min-dig kitértél... soroljam?

DÖFÖS: Rokonom vagy. Feltűnő lett volna.

KÉRÉS PAP: Most is rokonod vagyok, most nem feltűnő, hogy itt vagy? (*Meg-
semmisítő gúny.*) Magyar politikus!

(*Kis csend.*)

DÓFÖS: Dani! Te is indultál már egyszer-kétszer választáson, ha jól emlékszem.

KÉRÉSZ PAP: Rég volt. Megjött az eszem.

DÓFÖS: Mert belebuktál. Nekem meg sikerült. *Ez fáj neked — azóta is.*

(*Apró csend.*)

KÉRÉSZ PAP (*majdnem suttogva*): Takarodjatok!

DÓFÖS (*megmozdul*): Jól van, testvér. Jól van.

KÉRÉSZ PAP (*komoran*): Most testvéred vagyok. Bajban testvér — jólétben idegen.

Idegen, akit eladnál az első bécsi úrnak. Az osztráknak. Aprópénzért!

(*Dófös — úgy tetszik egy pillanatig — ráveti magát, aztán megrázza magát.*)

DÓFÖS (*ordítva*): Piri! Piri! Piri!

(*Piri kisvártatva megjelenik.*)

PIRI: Te hívtál? Azt a varrógépet mégis...

DÓFÖS: A tűzbe vele! Egy életen át zakatolt a fülembé. Kattogott, mint a beszéded.

Nem tudtam a zakatolásától szabadulni soha. Nilgesz Piroška hallod, meguntam — Nilgesz Piroška!

PIRI: Ha bántani akar, mindig a sváb nevémet emlegeti, mindig. (*Ezt félig-meddig Danihoz.*) Ezt érdemlem én... egy életen át rakosgattam félre... ő meg csak hordta a háztól. Fizetett fűnek-fának. S azt mondta: ne búsuljak, a választáson majd *megtérül*. Én gyűjtögettem, ő meg szanaszét szórta... minden idegen jöttmentnek...

(*Kis csend.*)

KÉRÉSZ PAP (*kaján*): Azért te is segítettél neki. Legalább most hallgass.

PIRI: Azért mentem vele, hogy kevesebbet költsön. Legalább a veszett fejsze nyelét hozhassam haza... Legalább... annyit. (*Szipog.*)

KÉRÉSZ PAP: Társaságba járni, urizálgatni — azt tudtál. Még az Erzsébet fejét is megszedítetted a meséiddel. Emlékszel?!

PIRI: Engem akkor tiltottál ki a házadból. Pedig én nem akartam rosszat. Én csak azért meséltem, hogy Erzsébet felejtse a gondokat... hogy legyen reménye... Hogy lesz majd másképpen is.

KÉRÉSZ PAP: Reményeee? (*Nyers.*) És neked most mi a reményed, he? (*Kis szünet után.*) Menj vissza és főzzetek!

(*Piri ijedten egyikről a másikra néz, majd gyorsan visszahúzódik.*)

(*Kis csend.*)

KÉRÉSZ PAP: Maradhattok. Mégse olyan smucig a magyar.

DÓFÖS: Én úgyis el akartam menni.

KÉRÉSZ PAP: Maradj. Itt is lesz munka. (*Enyhe gúny.*) Elvégre a választóidért élsz. És én is a választód lennék. (*Más hangon.*) Tudom én, hogy nem vagy ostoba. Se gazember. Csak éppen szerencsétlen, mint ez az egész. Ez a két összetett tényérnyi ország. Látod... én legalább ebben a vagyonban szabad vagyok. Fizetem az adót és kész. Tőlem fel is fordulhatnak a szájhősök. (*Kis csend.*) Maradj itt. De — nekem ne lázíts. Nekem itt most ne szónokolj. Itt most mindenki robbanni akar. Elég egy szikra, érted? (*Elhallgat.*) Az árvizet nem kell még hisztériás könnyekkel is szaporítani. Minek a tengernek könnycsepp, nem igaz?

(*Kis szünet.*)

DÓFÖS (*majdnem verejtékes önfegyelemmel*): Értem.

KÉRÉSZ PAP: Ez jó erős ház. Nincs okunk félelemre. Jó erős. Láttad?

DÓFÖS: Láttam.

KÉRÉSZ PAP: Körös-körül zszindelyes.

DÓFÖS: Svájcban láttam ilyent.

KÉRÉSZ PAP (*kurtán*): Nem jártam Svájcban. (*Tölt, koccint, isznak.*) A bajban végül is össze kell tartani. De ez most néked is jó lecke lesz. Ha elmúlik ez a zűrzavar, legalább tudni fogod: mit ír elő a rokoni becsület. (*Nyilván: a hálára céloz. Isznak.*)

DÓFÓS: Tetszik a szélmalmod, Ahogy nézem, jobb, mint a német, de tán még a hollandokénál is erősebb. *(Még egyet isznak.)*

KÉRÉSZ PAP: Úgy építettem, hogy ne rombolhassa le senki, semmi. Még a szép-unokáim is azt mondják rá: ez igen, ez volt a jó világ! Tudod mit mondtam az én gögös és szép Erzsébetemnek valamikor? *Egy élet — egyetlen ház.* Mert ez egész életre szól. Ha oda a ház, az életnek sincs sok értelme többé. Épp, mint a csiga: hozzánk van nőve. Láttál már csőrécsigát. Milyen szánandó, milyen gusz-tustalan. S tudod, miért? Mert nincs háza, attól olyan gusz-tustalan. *(Hirtelen ötlet.)* Gyere, megmutatom fent is: a tetőgerendákat... még pótgerendák is vannak, te, érted, pótgerendákra is volt gondom.

(Megmozdulnak, de most épp belép az út felől Annus Csengével.)

ANNUS: Csókolom.

DÓFÓS: Szervusz, lányom.

KÉRÉSZ PAP: Isten hozta, hadnagy úr! *(Kezet fognak.)* Annus, szaladj csak ki az udvarra, most jut eszembe, van a szekéren az ülés alatt egy csomag, hozd csak be.

ANNUS: Igenis. *(Kimegy az udvar felé.)*

KÉRÉSZ PAP *(Dőfőshöz):* A szekeredet majd te is behozhatod az udvarra. *(A hadnagyhoz)* Még jó, hogy eszembe jut. *(Bemutató gesztus.)* Csenge Béla hadnagy úr, az Annus kérője. Dőfös Imre, az unokatestvérem, neves közéleti ember vár-megyénkben. *(Nincs semmi gúny a hangjában, sőt!)*

CSENGE: Ó jól ismerem a Dőfös úr nevét. Az a múltkori beszéde az árvízvédelem-vétkeiről egyenesen szenzációs volt. Pestig ment a híre. *(Miután kezet fogtak.)* Én magam azt a feladatot kaptam, hogy megvizsgáljam a megbízhatóbb hár-zakat, beszéljek a gazdájukkal...

(Belép Annus, kezében nagyocska csomag.)

KÉRÉSZ PAP *(sejtelmes-titkolódzva):* Kibontottad a vásárfiát?

ANNUS: Nem. Még nem.

KÉRÉSZ PAP *(kissé megbontja a csomagot):* Hát akkor lássuk!

(Megláthatjuk a menyasszonyi ruhából a fátylat.)

ANNUS: Köszönöm, édesapám... *(Az apja cuppanósan megcsókolja, Annus szemér-mesen viszonzza, szeméből azonban így is látszik: mennyire szereti apját.)*

CSENGE *(kötelességszerű lelkesedés):* Milyen gyönyörű. Valóságos divatkreáció.

KÉRÉSZ PAP: Megérdemli ez a lány, én mondom. Menj csak föl, segíts anyádnak meg Piri néninek. Készítsétek azt az ebédet.

(A lány némán, szófogadóan felmegy, kezében a csomaggal.)

KÉRÉSZ PAP: Látja? Ez a lány az én vérem, életem. Mindenem örököse. Azé, ami van s ami még lesz. Mert lesz. Tisztességes és dolgozó. Jólelkű. Hisz. *(Más han-gon.)* Engem nem érdekel a hadnagy úr legénykora. Valamennyien voltunk legények, igaz, Imre?

DÓFÓS: Hát voltunk. *(Nem akar túlságosan szerepet vállalni.)*

KÉRÉSZ PAP: Én ki nem állhatom azt az embert, akinek nem volt kackiás legény-kora. Nyálas az olyan, később jön rá a hoppáré. De egyet tudni kell: volt, ami volt, éccakázás, ez-az... ennek aztán befellegzik. Ne fájdjítsa az én gyermekem szívét. Én csak ennyit akarok. Mert ez a lány valóságos kincs: csak a polgár-lányokban bízhatsz. hadnagy úr. Hol ez a reverendás, nehogy meghallja: ma még a zárdaszűzek is a papok háreme. A báró- és a grófkisasszonyok meg a politikusok, a hadvezérek és a művész urak ágyasai. Hol van ma a tisztességes asszonynakvaló? Hol a patyolatos lepedő? A polgárság köreiben. *(Kezet ráz.)* Hát csak ennyit akartam mondani. Gyere, Imre. Mi még felnézünk egy kicsit a padlásra. Induljon csak a menyasszony után. *(Barátságos.)*

(Ezt már menet közben mondja, Csenge belép az ajtón, ők pedig föl a padlásra. Még jóformán el se tűnnek, amikor bejön Mityók az udvar felől Boriskával, kinek karján kisdéd pólyában. A festő tessékeli a félénken közeledő leányt.)

MITYÓK: Jöjjön, no. Nem látja, mekkora vihar közeledik. Már nem láttam az ecsetet se... *(Kesztyűjét lehúzza.)* Látja, én kesztyús kézzel bánok a festészetel! *(Mosolyog.)* Üljön le.

BORISKA: Én inkább ott kint várnám meg, ha szólna neki...

MITYÓK: Ne röstelkedjék, majd azt mondjuk, hogy maga az én modellem. Úgyis régi vágyam festeni egy Madonnát — gyermekével. Ígyék egy kis pálinkát. *(Magának tölt.)*

BORISKA: Nem, köszönöm. Kérem, szóljon neki. Csak annyit mondjon, hogy Boriska van itt...

MITYÓK: Megyek, megkeresem...
(Épp most jönnek le a padlásról Dőfösök, mint akik folytatják.)

KÉRÉSZ PAP: Megfárad a jó öreg Tisza, mire ideér s ha mégis ideérne ezekbe a falakba ütközik, s akkor ne félj, lelohad a dühe.
(Meglátja Boriskát, mintha kővé válna, halkan Imréhez.)
Menj csak be, majd én is megyek.
(Imre bólint, belép.)

MITYÓK: Üdvözlöm, Pap úr. Ez Boriska, a legújabb modellem.

KÉRÉSZ PAP: Jól van, piktör úr. Maga mehet ebédelni.

MITYÓK *(mint aki nem akar zavarni)*: Természetesen. *(Felsiet.)*

KÉRÉSZ PAP *(feszült)*: Hogy kerülsz te ide? *(Felelősségre vonó.)*
(Kis csend.)

BORISKA: Készül a vihar. A mi házunk meg... hisz tudja. A nagyanyámnak mondtam, hogy jövök. Őt is hívtam, de tudja, nem igen szíveli magát. De nem tud semmit. Hát eljöttem... Félttem ott, egyetlen szál öregasszonnyal. A gyermekkel. Nézze, milyen szép.

KÉRÉSZ PAP *(szeme odavillan)*: Mintha a portékádat kínálnád.

BORISKA *(elengedi)*: Ugye, hogy hasonlít?

KÉRÉSZ PAP *(rekedt)*: Kire?

BORISKA *(szinte elmosolyodik)*: Hát... az apjára. *(Kicsit sejtelmes.)*

KÉRÉSZ PAP *(nyersen, humortalanul)*: Miért? Van tán bajusza? *(Más hangon.)*
Gyarmathy járt nálad?

BORISKA: Nem. Csicsijja, aludj mán. Elalszik... Fáradt az úttól. Zötyögtettem eleget.

KÉRÉSZ PAP: Gyarmathy! Az anyád szélhámos istenit. Ki fogom tapodni a belit.
(Maga elé.)

BORISKA: Nem volt. De hiába is jött volna.

KÉRÉSZ PAP *(ledermed)*: Hiába?

BORISKA: Nekem nem kell.

KÉRÉSZ PAP *(felhördül)*: Ki kell neked, az istenit, ki? Ferenc József? Ez a Gyarmathy jó família, tanult ember. Te még írni is alig tudsz. Ne finnyáskodj, ne válogass, Boris.

BORISKA: Nem válogatok. De ez hitvány ember. Ez elküldene éngem az utcasarokra is, hogy neki pénzt feküdjek ki.

KÉRÉSZ PAP *(komoran)*: Azt adná az isten! *(Járkál.)* Csak ide ne jöttél volna!

BORISKA: Hova menjek? Elhállok én a csűrbe is, akárhol. Még abba a teknőbe is, látja. Csak legyen közel valami fedélhöz. *(Lassan sírni kezd.)*

KÉRÉSZ PAP: Ne sírj. Vinnélek én innen, akár a mezőre is, mennék veled akárhova. De értsd meg: ebben az egyetlen bűdös életben egyszer van házunk igazából. Ilyen házunk. *(Ránéz.)* Te... ha egy szót is kiejtesz a szádon — el fogsz veszejteni.

BORISKA: Eddig kinek szóltam? Ha fát hasítanának a hátamon, akkor se bukna ki belőlem semmi. Én megesküszöm, a *fiú* életére. Csak hagyjon bennünket *itt*, Dani bácsi...

ERZSÉBET *(hangja főntről)*: Hol mászkál maga? Kész az ebéd!
(Kis csend.)

KÉRÉSZ PAP (*suttog*): Hát jó. Még maradj. De ne mutakozz előttük nagyon, érted?
Ne játssz a tűzzel: hozzám se közeledj. Az arcod se fecsegjen, érted? Légy láthatatlan. (*Éreztük: ez csak haladékadás, amíg gondolkodni tud a megoldáson.*)
(*Főntről Erzsébet hangja közletről, a szín mögöl.*)

ERZSÉBET: Kész az ebéd! (*Kérész Pap sebesen eltávolodik a lánytól.*)

KÉRÉSZ PAP: Most vigyázz. (*Halkan.*)

BORISKA: Ne féljen. (*Inkább szomorúan.*)
(*Megjelenik Erzsébet.*)

ERZSÉBET: Már csak magát várjuk. (*Észreveszi a leányt, lassan jön le.*) Ki ez?
Ki ez a szép asszonyka?

KÉRÉSZ PAP (*kissé bambán*): Nem ismered? Pohártörő leány volt az Arany Oroszlánban. De már a Gyarmathy úr felesége. Az ura nem volt otthon, ő meg szaladt szegény, ahol fedelet talált. (*Verejtékezik.*)

ERZSÉBET: Gyarmathyné, örvendek, ebédeljen velünk. Mi is a keresztnéve.

BORISKA: Boriska. Czitorás Borbála. (*Fakón.*)

ERZSÉBET (*villanásnyi fennakadás*): Czitorás... no persze, a leánykori neve.
Mennyi idős a kicsi?

BORISKA: Harmadik hónapba.

ERZSÉBET (*megnézi*): Szép, egészséges gyermek. Maga már látta?

KÉRÉSZ PAP (*majdnem szédülten*): Láttam.

ERZSÉBET: Nem rózsaszínben van; fiú ugye?

BORISKA: Fiú.

ERZSÉBET: Vigyázzon rá. Errefelé valami ősi butaságból nagyobb becse van a fiúnak, mint a lánynak. Én csak egy lányt tudtam vagy akartam szülni. A fiúkkal nincs annyi baj. No jöjjön. Maga is...
(*Indulnak föl. A két nő elöl. Kérész Pap hátra marad.*)

(*Kintről most kiabálás. Csak a „Tisza” szót lehet érteni. Kérész Pap visszasiet, felrántja az ajtót. Salamon bácsi áll meg lihegve az ajtóban.*)

KÉRÉSZ PAP: Mi van, Salamon bácsi?!

SALAMON: Erre tart a vihar. Petresnél a víz már majdnem áttörte a gátat!

KÉRÉSZ PAP: Halászember létére mit vénasszonykodik? Hol is van az a Petres?

SALAMON: A városatyák is azt kérdezték. Bezzeg Bécsről tudják hun van!

KÉRÉSZ PAP: Ne kiabáljon már. Igyék inkább egy kortyot.

SALAMON: Majd iszunk — vizet, Dani, vizet! (*Kifordul, kiabálása távolról.*)
(*Az ajtóban kis idő múlva megjelenik Erzsébet, Dófös, Pongrádi, Piri, mögöttük hátul a többiek lapulnak.*)

ERZSÉBET: Ki járt itt?

KÉRÉSZ PAP (*kis szünet után*): Ki járt volna. (*Szemrebbenés nélkül.*) Egyedül voltam.

ERZSÉBET (*hátra*): Hallod, Piri? Rosszul láttad.

PIRI (*előrébb lép*): Esküszöm. Láttam idefutni egy embert!

KÉRÉSZ PAP: Hunnan láttad, te? (*Majdnem felfalja.*)

PIRI: Az ablakból, a szobánk ablakából. Imre, beszélj te is.

DÓFÖS (*kelletlenül*): Láttuk, no. Nem kell ebből akkora dolgot csinálni.
(*Kis csend.*)

KÉRÉSZ PAP: Láttá még valaki? Mert Piri gyakran szokott képzelődni... a csipkét is kisbabának nézi... de még füllenthet is. A jó férj meg védi. Ki látta még?

(*Kis csend.*)

PONGRÁDI: Én is. Az ablakomból. Azt is, hogy a vihar közeledik. Méltányos lenne, ha minket is beavatna mindenbe... Ilyenkor fontos.

DÓFÖS: Nem nagy dolog, Dani, de jó lenne, ha mi is tudnánk a hírekről.

KÉRÉSZ PAP (sötéten): Hamar kezded, Imre, túlhamar. Ki látta még?

CSENGE Én is.

KÉRÉSZ PAP: Úgy? Katona létünkre kukucsálunk, mint valami...

CSENGE: Elnézést, de én még a kaszárnyaablakon is ki szoktam nézni.

KÉRÉSZ PAP: Hát jól van. Az öreg Salamon volt itt. Akitől a halat szoktuk venni.

ERZSÉBET: És miért volt a kiabálás?

KÉRÉSZ PAP: Csak én kiabáltam. Hogy nem hozott halat. Arra gondoltam, sok a vendég, sok embert fogadtunk be. A végén nem lesz mit enni.

PONGRÁDI: Én határozottan hallottam, hogy az az ember kiabál. Az ablakból hallottam.

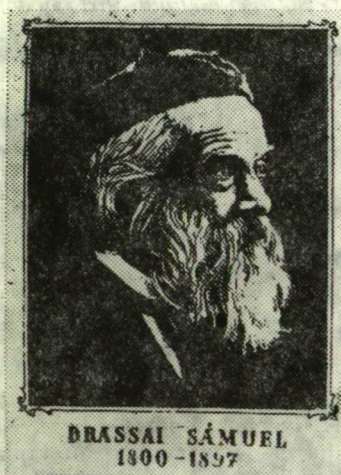
KÉRÉSZ PAP: Én pedig határozottan megmondom, mi a maga dolga. Hogy imádkozzék! Az. És délutántól kezdve — senki sem fog kukucskálni. *(Egyre inkább a „vezér” hangján.)* Be fogjuk deszkázni az ablakokat. Este és éjjel itt lent rajtam kívül senkinek helye nincs. Én majd őrködöm. Aki nem tartja be az előírást — az számíthat... Azt majd meglátjuk. Bízbanak bennem. A ház biztonsága nékem a legfontosabb. A hisztéria kezébe pedig nem adunk gránátot. *(Apró szünet.)* Most pedig menjünk ebédelni!

(Kintről a vihar kezdetének zajai. Nem mozdulnak.)

Hallották, mit mondtam: menjünk ebédelni.

(Nem mozdulnak. A szél hangja erősödik. Független.)

(Folytatás a következő számban.)

CSEH GUSZTÁV METSZETEI